

TARTU ÜLIKOOL
Filosoofiateaduskond
Maailma keelte ja kultuuride kolledž

**EUROOPA TÕLKEMAGISTRI VÕRGUSTIK JA
LIKMESÜLIKOOLIDE TÕLKIJAKOOLITUSE ANALÜÜS**

Magistritöö

Kadi Kõllamets

Juhendaja: Terje Loogus, PhD

Tartu 2015

Sisukord

<i>Sissejuhatus</i>	4
1. Euroopa kirjaliku tõlke magister: eesmärgid, areng, kvaliteet	7
1.1. Ülevaade Euroopa kirjaliku tõlke magistri projektist	7
1.1.1. EMT liikmesuse eelised	7
1.1.2. Projekti algus ja areng.....	8
1.1.3. Liikmete vastuvõtt 2009, 2010 ja 2014.....	11
1.2. Tõlkija pädevused ja tõlkepädevusmudelid	12
1.2.1. EMT tõlkijate pädevused	12
1.2.2. Tõlkepädevusalane diskursus.....	17
1.3. EMT tõlkekoolitajate pädevused	20
1.4. Kriitika EMT projekti kohta	25
2. Ülikoolide kogemus EMT võrgustikus osalemisel	30
2.1. Uurimismetoodika	30
2.2. Ülikoolide üldandmed ja ülevaade	32
2.2.2. Ülikoolide esindatus riikide kaupa ja õppekava pikkus.....	32
2.2.3. Üliõpilaste arv ülikoolide lõikes	33
2.2.4. Õppejõudude arv ülikoolide lõikes	33
2.3. EMT programmi kuulumise olulisus	34
2.4. Üliõpilaste ja tööandjate teadlikkus EMT projektist	39
2.5. EMT pädevuste õpetamine õppekavas	44
2.5.1. Keeleoskuspädevus õppekavades	45
2.5.2. Kultuuridevaheline ja tõlketeenuse osutamise pädevus (produktsoonimõõde) õppekavades.....	46
2.5.3. Informatsiooni hankimise pädevus ja tehnoloogiline pädevus	47
2.5.4. Tõlketeenuse osutamise pädevus	49
2.5.5. Teemaatiline pädevus	50
2.5.6. EMT tõlkepädevuste olulisus õppekavas.....	51
3. Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli kogemus EMT programmi kandideerimisel	54
4. Järeldused ja diskussioon	57
4.1. Järeldused	57
4.2. Diskussioon	61
Kokkuvõte	65
Summary	68

<i>Kirjandus</i>	71
<i>Lisa 1. Euroopa tõlkemagistri võrgustikus osalevatele ülikoolidele saadetud küsitlusvorm</i>	74
<i>Lisa 2. EMT logo (registreeritud kaubamärk)</i>	766

Sissejuhatus

Käesoleva töö eesmärk on tutvustada lähemalt Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke peadirektoraadi algatatud projekti *European Master's in Translation (EMT)* ehk Euroopa kirjaliku tõlke magister, analüüsida lähemalt selle eesmärke ja püüdlusi tõlke kvaliteedi tõstmise suunas ning uurida projektis osalevate ülikoolide kogemust EMT võrgustikus osalemisel ja EMT mõju ülikoolide õppekavadele ning lõpetajate kutsepädevusele.

Töö autor valis selle teema isikliku huvi ning soovi tõttu uurida projekti tagamaid lähemalt. Samuti mängis rolli asjaolu, et nii Tartu kui Tallinna Ülikooli tõlkeõppekavad on EMT projekti kandideerinud kahel korral, kuid mõlemal korral saanud EMT eksperthindajatelt negatiivse vastuse.

Niivõrd laiahaardeline ja ulatuslike eesmärkidega üle-Euroopaline algatus on küllaltki erakordne. Nõudmised, mida tõlkijatele nüüdisajal esitatakse, on kõrged: tiptasemel keele- ja toimetamisoskused (ja seda mitte ainult emakeeles), oskused kasutada oma töös erinevaid tõlkimist abistavaid tehnilisi vahendeid ja programme; lisaks peab tõlkija olema spetsialist ja asjatundja erinevatel elualadel, käima kaasas pideva tehnoloogilise arenguga ning arvestama, et ühel päeval võib iseseisvat lähtetekstide tõlkimist asendada arvuti poolt tõlgitud tekstide toimetamine. Sellest hoolimata on tõlkijate töötasu määr erinevates tõlkebüroodes eestisiselt, kuid ka erinevates riikides väga erinev. Siiaamaani ei ole Euroopas kirjalikele tõlkijatele ette nähtud ka nii-öelda ühest kutse- või tasemeeksamit, mis annaks lõpetajale teatud kvaliteedipitseri, tõlkija taset näitab nüüdisajal üha rohkem ehk saadud magistrikraad ja jätkuvalt kogemus. (Tõlkjakoolituse kvaliteeti on pikemalt käsitlenud Tiiu Saar (2013) oma magistritöös „Eesti tõlkebüroode ja tõlkijate koolitajate hinnangud Eesti tõlkijakoolituse tulemuslikkusele ja kvaliteedile“.)

Just eelnevatele probleemkohtadele on tähelepanu suunanud ka Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke peadirektoraadi ja EMT ekspertgrupi algatus kindlate tõlkepädevuste väljatöötamiseks ja tõlkekoolitust pakkuvate kõrgkoolide taseme ühtlustamiseks ja standardiseerimiseks. Võttes arvesse, et EMT seab eesmärgiks muuhulgas ka tõlkijate parema tasustamiseni jõudmise, võib algatust pidada väga ambitsioonikaks.

Võimalusi EMT projekti uurimiseks on tutvustanud ka Elisa Calvo (2011), kes leiab, et uurida võiks mudeli kohandamist praktikas: kas kõikidel ülikoolidel õnnestub mudeli kohandamine samas ulatuses. Samuti, kas EMT projekt on valmis arenema kohandumaks tõlkemaastikul toimuvate muudatustega, mis võivad väljakujunenud õppekavade praktikaid paigast nihutada ning samuti, kuidas tegelikult kattuvad lõpetajate kutsepädevused reaalse tööturu ja töövõimalustega. Siinkohal ongi aluseks võetud mõned Calvo ettepanekud ning kohandatud neid töö eesmärkidele vastavaks.

Täpsemalt püüab käesolev töö leida vastuseid järgmistele uurimisküsimustele. Kuidas hindavad ülikoolid EMT projektis osalemise kogemust ning milles väljenduvad EMT projekti kasulikud omadused ülikoolidele? Kas midagi vajab projektis veel arendamist? Kuidas on EMT mudeli ülevõtmine ülikoolide õppekavasid mõjutanud? Kas EMT mudeli all koolitatud lõpetajate kutsepädevus ühtib tegelike karjäärivõimalustega?

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks on töös kasutatud avatud küsimustega vormi (vt lisa 2), mis saadeti laiali EMT praegustele liikmetele, täpsemalt ülikoolide magistriõppekavade eest vastutavatele isikutele. Tulemusi on tõlgendatud analüüsi ja vastuste võrdlemise kaudu. Valitud meetod - internetis täidetav küsimustik on respondentidele, kes asuvad Euroopa eri paigus, kõige lihtsam vahend vastuste andmiseks. Avatud küsimustega küsimustik annab kvalitatiivseks analüüsiks rohkem materjali, mida kõrvutada ja võrrelda, ning annab respondentidele võimaluse küsimuste vastuseks ka lisainformatsiooni anda.

Magistritöö jaguneb neljaks peatükiks. Töö esimene peatükk kirjeldab lähemalt EMT projekti kujunemist ja arengut. Samuti on eesti keelde tõlgitud EMT ekspertgrupi poolt välja töötatud kutsepädevused ehk kompetentsid, mis peaks magistritasemel lõpetajal õppe lõpus olema saavutatud, ning on arutletud selle üle, kuidas on erinevad autorid pädevusmudeleid konstrueerinud ning milline on õigeim viis tõlkepädevustele lähenemiseks. Ka on eesti keeles esitatud ning lahti mõtestatud EMT ekspertgrupi poolt välja töötatud tõlkekoolitajate pädevused ning uuritud pisut tõlkekoolitaja profiili nüüdisaja väljakutsete valguses.

Töö teine osa keskendub ülikoolide kogemustele EMT projektis osalemisel ja mudeli rakendamisel oma õppekavadele, tuues välja muuhulgas ka programmi kohaldamisega seotud raskused. Samas uurib töö autor ka tõlget õpetavate ülikoolide minapilti õppekava kohandamisel EMT pädevuste järgi ning seda, kas EMT projekt meelitab ka senisest enam üliõpilasi õppima ning tekitab ka tööandjate poolset suuremat huvi EMT kvaliteedimärgi all lõpetajate vastu. Samuti on välja toodud ilmekaid näiteid tõlkepädevuste õpetamisel, mida

võiks kasutada ka Tartu ja Tallinna ülikoolide õppekavade arendamisel. Töö kolmas osa käsitleb Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli kogemust EMT võrgustikku kandideerimisel ning töö viimane osa võtab kokku peamised uurimistulemused ning arutleb saadud tulemuste üle.

1. Euroopa kirjaliku tõlke magister: eesmärgid, areng, kvaliteet

1.1. Ülevaade Euroopa kirjaliku tõlke magistri projektist

European Master's in Translation (EMT) ehk Euroopa kirjaliku tõlke magister on projekt, mille on algatanud Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke peadirektoraat (DGT), ning mis suunab tähelepanu eelkõige tõlkijakoolituse kvaliteedile ja selle arendamisele ülikoolides.

Projekti eesmärkide teostamiseks koondab EMT erinevate ülikoolide tõlkeõppekavasid ühe võrgustiku alla, kes koolitavad tõlkeüliõpilasi EMT tõlkijapädevusmudeli järgi. Nii on võrgustikusisene eesmärk mitmekülgsete oskustega kompetentsete tõlkijate koolitamine, kes oleks pädevad nii lingvistikas, temaatilises kui ka kultuuridevahelises suhtluses, ent samas pädevad kasutama keerulisi tehnilisi vahendeid ja olema ka edukad projektijuhid. Sel moel peab projekt tagama tõlkijate kõrge kvalifikatsiooni ja üliõpilaste eduka konkureerimise tõlketurul, sealhulgas Euroopa institutsioonides. (Keeleoskus... 2010: 8-9) Kestva töö tulemusena peaks pikemas perspektiivis paranema ka tõlkijaameti positsioon praeguses Euroopa Liidus: tõusma peaks nii tõlkija ameti maine kui tasustatus (European... 2015).

EMT on ka Euroopa Liidus registreeritud kaubamärk, millel on oma logo ning mida võrgustikus osalevatel ülikoolidel, kes vastavad standarditele ja turunõuetele, on õigus kasutada (European... 2015). Üliõpilased saavad vastava märgi oma lõputunnistusele ning see on samuti märgitud EMT võrgustiku liikmesuse tunnistusel (Notice on the...2012).

1.1.1. EMT liikmesuse eelised

Järgnevalt on välja toodud Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke peadirektoraadi EMT võrgustiku leheküljel (EMT network...2015) loetletud eelised, mis projektis osalevatele ülikoolidele osaks saavad (autori tõlge¹):

- õigus kasutada EMT kaubamärki;
- eelisõigus kutsuda külalislektoreid Euroopa kirjaliku tõlke peadirektoraadist;

---

¹ Kõik pikemad loetelud on autori tõlge inglise keelest.

- tulu koostööst Euroopa tõlke peadirektoraadiga ja võrgu ühistest pingutustest, et:
  - parandada tõlkimise kui elukutse staatust;
  - propageerida EMT kvaliteedimärki;
  - aidata programmijuhtidel vajalikke oskusi arendada:
    - tugevdades õppekavasid;
    - ümber hinnates õpetamismeetodeid;
    - jagades oskusi ja ressursse;
    - suheldes partnerühenduste, institutsioonide, tehniliste ja kommertsorganisatsioonidega kui ühtne võrgustik;
    - tugevdades koostöösuhteid;
    - võttes osa käimasolevast EMT oskuste, kriteeriumide, allikate, meetodite ja nõudmiste teemalisest foorumist.

EMT projektis osalevad üliõpilased saavad eelisõiguse tasustamata praktikaks Euroopa kirjaliku tõlke peadirektoraadis ja võimaluse keeletööstuses hõlpsamini tööle kandideerida (tänu EMT ja erialaste institutsioonide vahelistele kokkulepetele). (ibid.)

1.1.2. Projekti algus ja areng

Euroopa Komisjon põhjendab projekti algatamise vajalikkust mitmete teguritega, mille taga kumab ühine mõte: sarnastumine ehk konvergentsuse otsimine.

2010. aastal EMT ekspertgrupi poolt koostatud aastaaruandes (EMT Annual report 2010: 1) märgitakse, et projekt sündis tõlkeeriala mõjutavate oluliste muutuste perioodil. Majanduse globaliseerumise ja mitmete rahvusvaheliste diskussioonide taustal kasvas mitmekeelsuse ja keeletööstuse olulisus, mida tõukasid tagant eelkõige kiire tehnoloogiline areng, infovahetuse ja suhtluse üleilmastumine, sekka ka ajaloolised muutused ja sündmused Euroopas ja mujal. Sellega seoses vajadus kõrgetasemeliste tõlkijate järele kasvas, kuid tõlkijate ja keeleteenuste tase ning olukord tööturul oli murettekitav. (ibid.)

EMT võrgustiku üks olulisemaid dokumente, mis toob välja EMT tõlkijate pädevused, nimetab veel teisigi põhjuseid projekti algatamiseks. Esiteks Euroopa Liidu laienemine 2004. aastal, mis tõi teravalt esile probleemi, kus kvalifitseeritud tõlkijaid üheksa liitunud riigi

keeles oli keeruline leida. Samuti on leitud, et tõlkijaameti õpetamine Euroopas pole olnud piisavalt reguleeritud, mistõttu on meisterlikku ja kõrgekvaliteedilist tõlkeõpet vaja veel arendada. Lisaks eelnevalt väljatoodule on EMT ekspertgrupi arvates ka aeg vaadata üle tõlkijate tasustamine ja töötingimuste korraldamine. (Competences 2009: 1)

Ülaltoodud probleemidele ja murekohtadele lahenduse leidmiseks organiseeris Euroopa Komisjoni tõlke peadirektoraat 2006. aastal Brüsselis konverentsi pea 70 kõrgharidusasutuse esindajatega ja mitmete rahvusvaheliste organisatsioonidega. EMT raamprogrammi põhjale loodi kindel struktuur, mis koosnes projekti juhtivast komiteest, 23 liikmelisest töögrupist (iga tollase Euroopa Liidu keele kohta üks inimene), kaheksast eksperdist, kelle ülesandeks oli eelnevatele gruppidele ettepanekute tegemine, ja ülikoolide võrgustikust, kelle kohustuseks oli tõlkijate kvalifikatsiooni arendamine ja EMT võrgustiku tehtud soovituste rakendamine. (Competences 2009: 2) EMT ekspertgrupi liikmeteks valiti silmapaistvad tõlkealal tegutsevad tõlketeadlased, kes asusid juhtima nelja töögruppi. Aprillis 2010 jagati ekspertgruppidele ülesanded. Esimene asus tegelema tõlkekoolitajate õpetamismudelite ja -meetodite uurimisega. Teine töögrupp sai ülesandeks töötada välja üliõpilaste praktikaprojekt „Agora“ ning sellega seoses ka uurida tõlkeeriala üliõpilaste erinevaid töötamisvõimalusi. Kolmanda töögrupi tööülesandeks oli EMT pädevuste arendamine ja vajadusel vastavate muutuste tegemine ning neljas töögrupp analüüsis olemasolevaid tõlkeõppekavasid, andes neile soovitusi oma õppekavade arendamiseks. (EMT Annual report 2010: 6)

Lisaks kesksetele juhtimisgruppidele koordineeritakse EMT projekti tööd mitmete konverentside ja ühiste töötubade kaudu ning ette on valmistatud ja tutvustatud mitmeid erinevaid uurimis- ja *spin-off* projekte (ibid.). Nii said EMT võrgustiku liikmed 2011. aastal kokku kolm korda ning muuhulgas toimus 250 osalejaga konverents, mis oli fokusseeritud tõlke ja tõlkijaameti muutustele tulevikus (EMT Annual report 2011: 9). 2013. aastal organiseeris kirjaliku tõlke peadirektoraat kaks EMT võrgustiku kohtumist (EMT Annual report 2013: 4).

Üks huvitavatest EMT kaudu sündinud kõrvalprojektidest oli 2010. aastal algatatud OPTIMALE (Optimising Professional Translator Training in a Multilingual Europe), mis koondab suure osa EMT liikmetest, kuid ka neid, kes EMT liikmestaatuse poole püüdlevad²

---

² Sealhulgas on projekti liige ka Tallinna Ülikooli tõlkeõppekava (autori märkus).

(EMT Annual report 2011: 11). 2011. aastal koostati projekti raames interaktiivne kaart, mis koondab tõlkeõppekavasid erinevates Euroopa ülikoolides. Samuti viidi läbi laiaulatuslik tõlkijaid palkavate tööandjate uurimus, mille eesmärgiks oli kaardistada tööandjate nõudmisi tõlkijatele ja nende omandatud pädevustele. (ibid.)

Tähtajalise projekti viimane konverents toimus 7. juunil 2013, ning ehkki liikmesriigid taotlesid rahastust veel üheks aastaks, seda ei antud (EMT Annual Report 2013: 13). Samas on interaktiivne kaart Euroopa tõlkeõppekavadest huvitatule teejuhiks alles ning kättesaadav projekti leheküljel (OPTIMALE... 2015).

Teine EMTst väljakasvanud projekt on TransCert – vabatahtlik Euroopa sertifitseerimissüsteem tõlkijatele, mille eesmärgiks on luua ühine raamistik tööturul olevatele tõlkijatele oma pädevuse tõendamiseks ja enesearenguks (EMT Annual report 2011: 10). Projekti raames on välja töötatud niinimetatud tõlkija oskuste kaart, mis põhineb EMT pädevustel. Projekt on fokusseeritud nendele tõlkija oskustele, mida oleks vaja keskmisel tõlkeõppe lõpetanul veelgi enam arendada ning mis toimib tõlkija elukestva õppe põhimõttest lähtuvalt: tõlkija läbib koolitusprogrammi, mis toimub Moodle'i keskkonnas ja lõpeb eksamiga. (EMT Annual Report 2013: 15) Projekt sai hoo sisse 2012. aastal seitsme liikmega (ülikoolid: University of Vienna, ISIT Paris, Lessius University Antwerp, ühendused: European Union of Associations of Translation Companies (EUATC), Globalization and Localization Association (GALA), International Software Consulting Network/ European Qualification Network (ISCN/ECQA) ja tõlkebüroo INTERTEXT Berlin). Rahastust saadi kaheks aastaks. Viimane projekti kokkusaamine toimus 20. novembril 2014. (EMT Annual report 2013: 14)

Mainimisväärt on ka üleeuroopaline riikidevaheline praktikaprogramm AGORA – *Cross-border placement scheme for translation students*, mille eesmärgiks on koondada võimalikke tööandjaid ja erinevaid praktikavõimalusi erinevates riikides. See projekt kasutab EMT võrgustikku kui abivahendit, mis võimaldaks tõlkeüliõpilastel soovi korral oma praktika sooritada teises riigis (EMT Annual report 2011: 12). AGORA kodulehekülg (AGORA... 2015) toob välja, et programmi laiemateks eesmärkideks on arendada välja püsiv ja stabiilne praktikavõimalusi pakkuvate ettevõtete võrgustik, aga ka suurendada lõpetama hakkavate üliõpilaste võimalusi töö leidmisel ning moderniseerida magistriõppekavasid, nii et need

vastaks rohkem tööandjate nõudmistele ja vajadustele. Samuti on plaanis teatud aspekte erinevate magistriõppekavade vahel ühtlustada (sealhulgas näiteks kindel töötundide vastavus ainepunktidele). (ibid.)

1.1.3. Liikmete vastuvõtt 2009, 2010 ja 2013/2014

Aastal 2009 said ülikoolide tõlkeõppekavad esimest korda EMT võrgustikku kandideerida, täites mahuka ja põhjaliku kandideerimisvormi, kus tuleb muuhulgas kirjeldada kõiki õppekava raames toimuvaid aineid ja kõikide pädevuste täitmist, aga ka pakutavat tuge praktika leidmisel ja karjäärinõustamisel ning anda ülevaade lõpetajatest ja nende tööprofiilidest. Esimese taotlusvooru tulemusena võeti vastu 34 magistriõppekava. (EMT Annual report 2010) Huvi projekti vastu osutus niivõrd suureks, et 2010. aastal otsustas EMT ekspertgrupp korraldada veel ühe kandideerimisvooru ning vastu võeti veel 20 ülikooli (EMT Annual report 2011). Seega oli 2011. aastal EMT liikmeid kokku 54. Riikidest olid esindatud Suurbritannia, Hispaania, Sloveenia, Slovakkia, Rumeenia, Portugal, Prantsusmaa, Poola, Leedu, Läti, Itaalia, Ungari, Saksamaa, Soome, Taani, Bulgaaria, Belgia, Austria, Iirimaa. (ibid.)

Viimane vastuvõtuvoor korraldati 2013. aasta lõpul, kuhu said kandideerida uued liikmed, aga staatust pidid uuendama ka varasemalt liitunud ülikoolid ning selle tulemusena kuulub alates 2014. aastast võrgustikku 64 liiget 21 erinevast Euroopa Liidu liikmesriigist. Kokku esitati 114 avaldust, neist 108 avaldust pärines 25 Euroopa Liidu liikmesriigist ja 6 avaldust muudest riikidest (Šveits, Venemaa, Türgi). (EMT annual report 2014) Võrreldes 2011. aasta riikide esindatusega liitusid 2014. aastal ülikool Kreekas ja kaks ülikooli Tšehhist. Neli varasemalt projekti kuulunud ülikooli ei kandideerinud oma liikmestaatuse uuendamiseks (üks ülikool Prantsusmaalt, üks Ungarist ning kaks Hispaaniast). Ühtegi avaldust ei laekunud Küproselt, Horvaatiast ega Luksemburgist. Negatiivse vastuse saanud õppekavasid oli 52 ning seetõttu ei kuulu EMT võrgustikku Euroopa Liidu liikmesriikidest Eesti (kandidatuuri esitasid nii Tartu Ülikooli tõlkeõpetuse õppekava kui Tallinna Ülikooli kirjaliku tõlke õppekava), Holland, Sloveenia ja Malta. (ibid.)

Taotlusi hinnanud akadeemilised eksperdid tõid ka välja kolm tähelepanekut ja komistuskivi: paljudel juhtudel oli avaldustes puudu kirjeldusi toetav ja tõestav informatsioon või ei olnud seda põhjalikult lahti kirjutatud. Samuti selgus mitmetest avaldustest, et mõningaid EMT pädevusi õpetatakse osaliselt bakalaureusetasemel ning eksperdid leidsid, et see on

vastuvõetav vaid juhul, kui koos magistriõppega on lõpetaja siiski EMT seatud eesmärgid täitnud. Ka jõuti seisukohale, et nii kirjalikku kui suulist tõlget koos õpetavate õppekavade puhul antakse liikmestaatus neile, kus joonistub selgelt välja, et üliõpilased saavad koolituse EMT standarditele vastavalt. (ibid.)

1.2. Tõlkija pädevused ja tõlkepädevusmudelid

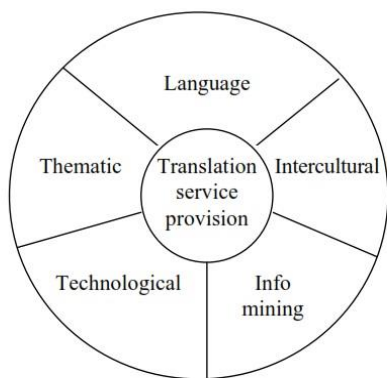
1.2.1. EMT tõlkijate pädevused

EMT võrgustiku dokument „Professionaalsete tõlkijate kui mitmekeelse ja multimeedialise kommunikatsiooni ekspertide pädevused“ (*Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication*) (2009) toob välja kindlad prioriteetsed pädevused, mille tõlkija peab olema koolituse lõppedes omandanud ning mis on seega nii projektis osalevatele kui ka sinna püüdlevatele ülikoolidele üks olulisemaid alusdokumente. EMT ekspertgrupp defineerib sõna *pädevus* järgmiselt: „antud tingimuste all antud ülesande sooritamiseks vajalik võimete, teadmiste, käitumise ja oskusteabe kombinatsioon. Pädev institutsioon või ekspert on selle kombinatsiooni heaks kiitnud ja õiguspäraseks tunnistanud“ (ibid.). Nagu eelnevalt mainitud, siis erinevate pädevuste saavutamist õppekava kontekstis uuritakse põhjalikult ka kandideerimistaotluses.

EMT ekspertgrupp toob kindlate pädevuste vajalikkuse põhjenduseks välja muuhulgas õppekavade paljususe ning üheks näiteks selle, kuidas Bologna deklaratsiooni järgselt löid paljud ülikoolid tõlkeõppekavasid, millest paljud tegelikult kujutasid endast uuendatud keeleõppekavasid. Samas on selliste kavade nõuete ja tingimuste analüüs puudulik, tõlkeametiga seotud väljakutsetest ei pruugi olla täielikku arusaama ning vajaka võib olla kvalifitseeritud õppejõude – seega on suur tõenäosus, et nii mõnigi neist tõlkeõppekavadest funktsioneerib ainult nime poolest, kuid tõsiseltvõetava sisuta. Nii leidis Euroopas 2006. aastal vähemalt 285 tõlkeõpetuse „õppekava“, mis asusid kas bakalaureuse- või magistriastmel. (ibid.)

Seetõttu pidaski EMT ekspertgrupp vajalikuks seada paika teatud üleeuroopaliselt kehtivad pädevused ja minimaalse kvaliteediprofiili, mis moodustaks vähemalt mingisuguse raamistiku, millele õppekava kvaliteedi kehtestamisel või uute õppekavade arendamisel toetuda. EMT pädevused on EMT ekspertgrupi poolt seatud ülikoolidele suunitluseks ja abiks

tõlkeõppekavade kinnitamisel, planeerimisel, uuendamisel, hindamisel ja võrdlemisel. Pädevused vastavad magistriastmele ning õppekavadele, mis on üles ehitatud 60-120 ainepunktile. Samuti eeldavad pädevused vähemalt C1 tasemel töökeelte oskust. (Competences 2009: 3)

Joonis 1. EMT tõlkepädevuse mudel

Allikas: EMT Competences, 2009

Nagu on ülalolevalt jooniselt näha, jaguneb EMT tõlkepädevuste mudel kuueks osaüksuseks, millest keske osa moodustab tõlketeenuse osutamise pädevus ja sellega seostuvad ning on vastastikusel seoses keeleoskus, kultuuridevaheline, informatsiooni hankimise, temaatiline ja tehnoloogiline pädevus. Pädevuste omandamise tulemusena peab magistriõppe lõppedes olema välja kujunenud mitmekeelse ja multimeedialise suhtluse ekspert. (ibid.)

EMT ekspertgrupp on siiski märkinud, et pädevuste kogumik ei ole lõplik ja sellele võib lisada veel teisi spetsiifilisi pädevusi nagu näiteks audiovisuaalne tõlge, lokaliseerimine või teadustöö. (ibid.)

Järgnevalt on välja toodud EMT tõlkepädevuste täpne loetelu (Competences 2009: 4-7):

PÄDEVUSE TÜÜP

DEFINITSIOONID/TÄPSUSTUSED

1. Tõlketeenuse osutamise pädevus

Isikutevaheline mõõde

- On teadlik tõlkija sotsiaalsest rollist.

- Teab, kuidas järgida turunõudlust ja tööprofiile (teab, kuidas pidevalt jälgida toimuvaid arenguid).
- Teab, kuidas klientidele/potentsiaalsetele klientidele läheneda (turundus).
- Teab, kuidas klientidega läbirääkimisi pidada (tähtaegade määramine, arveldamine, töötingimused, ligipääs informatsioonile, lepingud, õigused, kohustused, tõlke tehnilised nõuded, pakkumuse nõuded jne).
- Teab, kuidas teha selgeks kliendi, tõlke saajate ja teiste huvirühmade nõudmised, eesmärgid ja kavatsused.
- Teab, kuidas planeerida ja hallata oma aega, koormust, tööd, eelarvet ja täiendkoolitusi (täiendada erinevaid pädevusi).
- Teab, kuidas pakutavate teenuste hinda ja nende lisandväärtusi kindlaks määrata ja välja arvutada.
- Teab, kuidas järgida juhiseid, tähtaegu, kohustusi, isikutevahelisi pädevusi ja meeskonnatööd.
- Tunneb tõlketeenuse osutamisega seotud standardeid.
- Teab, kuidas pidada kinni ametialastest eetikareeglitest.
- Teab, kuidas töötada pingel all ja koos teiste ekspertidega ning koos projektijuhiga (kontakti loomise oskus, koostöö ja kaastöö oskus), kaasaarvatud mitmekeelses keskkonnas.
- Teab, kuidas töötada meeskonnas, k.a virtuaalses meeskonnas.
- Teab, kuidas oma võimeid hinnata (oma harjumuste kahtluse alla seadmine, uuendustele avatud olemine, kvaliteedist hoolimine, valmisolek uute situatsioonide ja tingimustega kohanemiseks) ja vastutust võtta.

Produktsioonimõõde

- Teab, kuidas luua ja pakkuda kliendi soovidele vastavat tõlget, s.o. vastavalt eesmärgile/skoposele ja tõlkeolukorrale.
- Teab, kuidas määrata kindlaks teksti tõlkimiseks vajalikud etapid ja meetodid.

- Teab, kuidas määrata kindlaks ja hinnata tõlkeprobleeme ning leida neile kohaseid lahendusi.
- Teab, kuidas tõlkimisel tehtud valikuid ja otsuseid põhjendada.
- Vajaliku metakeele selgeks saamine (et rääkida oma tööst, meetoditest ja otsustest).
- Teab, kuidas tõlkele korrektuuri ja kontrolli teha (korrektuuri ja kontrolli tegemiseks vajalike oskuste ja meetodite selgeks tegemine).
- Teab, kuidas püstitada ja jälgida kvaliteedistandardeid.

2. Keeleoskuspädevus

- Saab aru A keele ja teiste töökeelte (B, C) grammatilistest, leksikaalsetest ja idiomaaatilistest struktuuridest, samuti graafilistest ja tüpograafilistest tavadest.
- Oskab eelnevas punktis välja toodud struktuure ja tavasid kasutada A ja B keeles.
- Arenenud tundlikkus keeles toimuvatele muudatustele ja arengutele (kasulik loovuse harjutamiseks).

3. Kultuuridevaheline pädevus

(Kaksipidine vaade – sotsiolingvistiline ja tekstuaalne - on diskursiivsete praktikate võrdluseks ja kõrvutamiseks A, B ja C keelte vahel)

Sotsiolingvistiline mõõde

- Teab, kuidas ära tunda keelevariatsioonide (sotsiaalne, geograafiline, ajalooline, stiililine) funktsioone ja tähendusi.
- Teab, kuidas ära tunda teatud kogukondadega suhtlemiseks vajalikke reegleid, sh mitteverbaalseid elemente (kasulik teadmine läbirääkimistel).
- Teab, kuidas luua tekstis (kirjalik) või kõnes (suuline) antud olukorrale vastav register.

Tekstuaalne mõõde

- Teab, kuidas mõista ja analüüsida teksti makrostruktuuri ja selle üleüldist sidusust (samuti teab, kus sisaldub visuaalseid ja helilisi elemente).
- Teab, kuidas mõista tekstis leiduvat allteksti, sõnamänge, kaudselt öeldut, stereotüüpe ja tekstidevahelisi suhteid.
- Teab, kuidas kirjeldada ja hinnata arusaamisega seotud probleeme ning kuidas määrata kindlaks meetodid nende probleemide lahendamiseks.
- Oskab tekstist olulist informatsiooni välja võtta ja kokku panna (võime kokkuvõtteid teha).
- Teab, kuidas vastavat kultuuri iseloomustavaid elemente, väärtusi ja viiteid eristada ja ära tunda.
- Teab, kuidas kultuurilisi elemente ja tekstiloomemeetodeid kõrvutada ja võrrelda.
- Teab, kuidas koostada dokument vastavalt žanri tavadele ja retoorilistele standarditele
- Teab, kuidas teha mustandit, teksti parafraseerida, ümber liigendada, tihendada ja järeltoimetada ning seda kiiresti ja hästi (keeltes A ja B).

4. Informatsiooni hankimise pädevus

- Teab, kuidas teha kindlaks oma teabe- ja dokumentatsioonitarvidus
- Arendab strateegiaid dokumentaalseks ja terminoloogiliseks uurimistööks (sh ekspertide poole pöördumine).
- Teab, kuidas hankida ja töödelda antud ülesande jaoks vajalikku informatsiooni (dokumentaalne, terminoloogiline, fraseoloogiline informatsioon).
- Teab, kuidas hinnata internetis ja mujal meediumites kättesaadavaid dokumente neid omavahel võrreldes ja kõrvutades, st oskab hinnata allikate usaldusväärsust (kriitiline meel).
- Teab, kuidas kasutada tööriistu ja otsingumootoreid efektiivselt (nt terminoloogia tarkvara, elektroonilisi korpuseid, elektroonilisi sõnaraamatuid).
- Oskab tekste arhiveerida.

5. Temaatiline pädevus

- Teab, kuidas otsida asjakohast informatsiooni, et dokumendi temaatiliste aspektide kohta paremat arusaama kujundada (vt informatsiooni hankimise pädevus).
- Arendab oma teadmisi erinevatel erialadel ja eri rakenduste kohta (on omandanud mõistesüsteemid, argumenteerimismeetodid, esitusoskused, valitsetud keelekasutuse, terminoloogia jne) (õppima õppimine).
- Arendab uudishimulikkust, analüüsi- ja üldistamisoskuseid.

6. Tehnoloogiline pädevus (oskus töövahendeid kasutada)

- Teab kuidas efektiivselt ja kiiresti kasutada ja integreerida erinevat tarkvara, mis abistab korrektuuri tegemisel, tõlkimisel, terminoloogiatöös, küljendamisel, materjalide otsimisel (nt tekstitöötlusprogramm, grammatika ja õigekirjakontroll, internet, tõlkemälud, terminoloogia andmebaasid, häältuvastustarkvara).
- Teab kuidas luua ja hallata andmebaase ja faile.
- Teab kuidas kohaneda ja end kurssi viia uute tööriistadega, eriti nendega, mis on seotud multimeedia ja audiovisuaalse materjali tõlkimisega.
- Teab kuidas luua ja esitada tõlkeid erinevates formaatides ja erinevatele meediavahenditele.
- Tunneb masintõlke võimalusi ja piiranguid.

1.2.2. Tõlkepädevusalane diskursus

Tõlke- ja tõlkijapädevus on pakkunud uurimisainet tõlketeadlastele ja -uurijatele juba varem ning ka EMT ekspertgrupi loodud tõlkepädevusmudel ei ole esimene omataoline. Elisa Calvo (2011: 7) nimetab oma artiklis „Translation and/or translator skills as organising principles for curriculum development practice“ erinevaid autoreid, kes on tõlke- või tõlkija pädevustele lähenenud erinevatest vaatenurkadest ning kaardistanud olemasolevaid tõlkepädevusmudeleid, teiste seas Schäffner (2000); Kelly (2002), Pym (2003a); Kearns (2006); Montalt jt (2008); Morón (2009). Oma doktoritöös on ka John Kearns (2006: 67) märkinud, et tõlkepädevuse teemat on uuritud palju ning sellealases diskursuses on ühendatud

tõlketeadlaste tõlketeoreetilised vaidlused ning arutelud, mis on enam suunitletud tõlkekoolitusele.

Üks esimesi, kes institutsionaalsete tõlkeuuringute algusajal tõlkepädevuse definitsiooni kallal töötas, oli Saksa tõlketeadlane Wolfram Wills 1976. aastal. Anthony Pym kirjutab artiklis „Redefining Translation Competence in an Electronic Age“, et Wilss tuli toona välja üsna erinevate tõlkepädevuse määratlustega, kuid väitis muuhulgas ka, et tõlkepädevust kui sellist ei olegi olemas. Teisalt on Wills välja pakkunud ka mitmest osast koosneva pädevuse idee, mis jaguneb kaheksaks erinevaks pädevusalaks. Kolmanda teooria kohaselt moodustavad tõlkepädevuse alustala kaks madalama taseme pädevust (lähtekeele- ja sihtkeeleoskus) millele lisanduvad muud oskused, kuid viimaks väidab Wilss ka, et tõlkepädevus saabki eksisteerida ainult metatasandil. (refereeritud Pym 2003: 482-483 järgi) Sellegipoolest on neid nelja definitsiooni hiljem edasi arendanud mitmed autorid erinevates artiklites (nt Lörscher 1991, Schäffner ja Adab 2000).

Jõudes aga tõlkeuuringute ajalooga 21. sajandisse, võib näha ekspertide hulgas üksmeelt: tõlkimine on keerukas tegevus ning hõlmab mitut erinevat kompetentsust erinevatel aladel ja oskustes. Selleks, et tõlkijad saaksid oma ülesannet täita, on neil vaja teadmisi sellest, mida neilt nõutakse ning neil on vaja selleks erinevaid oskusi. Nad peavad olema ülesande sooritamiseks pädevad. (Schäffner ja Adab 2000: 8) Samas ei olnud ka 21. sajandi esimese poole teadustöodes veel ühest fookust, kuidas tõlkepädevust defineerida ja arendada ning kuidas oleks võimalik tõlkepädevuse süstemaatiline hindamine viia sisse tõlkekoolitust korraldavatesse õppekavadesse. (ibid.)

Võib arvata, et kuna tõlkeõpe on nüüd enamasti koondunud ülikoolidesse, siis on tõlkepädevustega tegelevad autorid ja teadlased suunanud veel enam tähelepanu sellele, kuidas tõlkepädevusi õppekavadele kohandada. Ka Calvo (2011: 7) leiab, et olenemata mudelite paljususest või nende erinevatest lähenemistest, analüüsides või definitsioonidest, on tõlke- või tõlkijapädevus saanud tõlkeuuringute põhimõisteks.

Seega võib järeldada, et tõlkeõpetuse õppekavade puhul peetakse samuti õigeks pädevustepõhist lähenemist, võttes arvesse, et tõlkija ametiala on seotud suuresti kutselise väljaõppega ning seega on pädevustepõhine lähenemine hea viis vajaliku kvaliteeditaseme poole pürgimiseks.

Nii leiabki alates 2000. aastast rohkem mudeleid, mis on mõeldud ülikoolide tõlkeõppekavadele, muuhulgas näiteks Schäffner (2000: 146) ja Kelly (2002: 15).

Tabel 1

Schäffneri ja Kelly pädevusmudelid

Schäffner, 2000	Kelly, 2002
Lingvistiline pädevus	Strateegiline pädevus (kõige kõrgem)
Kultuuriline pädevus	Kommunikatiivne ja tekstuaalne pädevus vähemalt kahes keeles ja kultuuris
Tekstuaalne pädevus	Kultuuriline pädevus
Erialaspetsiifiline pädevus	Temaatiline pädevus
Uurimis-/otsimisalane pädevus	Professionaalne instrumentaalne pädevus
Edastamise pädevus	Psühholoogiline pädevus
	Isikutevaheline pädevus

Allikas: Schäffner (2000: 146) ja Kelly (2002: 15)

Ehkki EMT tõlkepädevuste dokument ei too eraldi välja allikaid, mida on pädevuste koostamisel ja kombineerimisel kasutatud, võib oletada, et suurt rolli on mänginud Christina Schäffneri (2000) ja Dorothy Kelly (2002) koostatud pädevusmudelid, sest sarnasused on suured. Tõsi küll, mõlemad eelnimetatud autorid on oma mudelid koostanud bakalaureusetasemele.

Sellegipoolest võib öelda, et EMT mudel on esimene omataoline pädevusmudel, mis on spetsiifiliselt välja töötatud magistritasemel tõlkeõppekavadele ülevõtmiseks ja kohaldamiseks. EMT pädevuste loetelust lähtuvalt võib järeldada, et põhjalikult ja detailselt koostatud osaoskused on kindlasti rohkem suunitletud nüüdisaja väljakutsetele tõlkijaametis, käsitledes kompetentsust mitte ainult kui oskust tõlkida ja rakendada selleks erinevaid keelealaseid ja erinevaid erialaspetsiifilisi teadmisi, vaid ka kui vajadust olla samal ajal nii juht, sekretär, tehnoloog kui ka turundusspetsialist. See võimaldab mudelit kergemini eeskujuks võtta nii õppekavaga tegelevatel õppejõududel, üliõpilastel kui tööandjatel.

1.3. EMT tõlkekoolitajate pädevused

Pärast 2009. aastal koostatud tõlkijate pädevusi käsitlevat põhidokumenti hakati välja töötama tõlkekoolitajatele³ ette nähtud pädevusi ja koolitusi, võttes põhimõtteks, et õppimise ja õpetamise protsessis on osalised nii üliõpilased kui õpetajad/koolitajad (EMT translator trainer profile, 2013: 1). EMT võrgustikusiseselt loodud töögrupp on läbi aastate tegelenud tõlkekoolitajate pädevuste dokumendi väljatöötamise ja viimistlemisega ning Euroopa kirjaliku tõlke peadirektoraadi koduleheküljel kätte saadavat dokumenti on viimati muudetud 2013. aasta septembris. Arengueesmärkideks on seatud näiteks tõlkekoolitajate elukestva õppeprotsessi arendamine, tõlkekoolitajatele kasulike õppematerjalide andmebaasi ettevalmistamine, kuid ka uue õppekava moodustamise juhendi väljatöötamine (pöörates erilist tähelepanu just üleminekule filoloogias tõlkimisele). (EMT strategy 2012: 3)

Järgnevalt on välja toodud tõlkekoolitajatele vajalikud pädevused (EMT translator trainer profile 2013: 2-4):

Erialane pädevus

- Oskus anda üliõpilasele ükskõik milline tõlkeülesanne, lähtudes kvaliteedistandarditest, mida nõutakse erialasel ametikohal, eriti mis puudutab keeleoskust ja kultuuridevahelist pädevust.
- Erialased teadmised, mis hõlmavad muuhulgas:
  - tõlkimisega seotud elukutseid;
  - tõlkeprojektide piiranguid/takistusi (nt aeg/eelarve/tingimused);
  - spetsialiseerumisasasid tõlkega seotud erialadel;
  - turu nõudeid;
  - professionaalses tõlkimises kasutatavad tööstrateegiaid ja töövahendeid;
  - õppeaine tarbeks vajalikke tõlketeaduslikke teadmisi ja teadustööd;
  - elukutse prognoositavaid arenguid.

---

³ Tõlkekoolitaja ja õppejõud ei märgi siinkohal didaktilise meetodi erinevust vaid pigem ühendab kaks terminit laiemas haridusliku mõiste alla (autori märkus).

- Tõlketeenuse osutamisega seotud pädevus:
  - teadmised olemasolevatest standarditest ja spetsifikatsioonidest;
  - oskus neid standardeid (ja üksikasju) kriitiliselt analüüsida;
  - oskus täita tõlketeenuse osutamisega seotud ülesandeid ja allülesandeid (sealhulgas planeerimine, tõlkimiseks materjalide ettevalmistamine, kvaliteedi tagamine, dokumendihaldus, terminoloogiahooldus jne).

Interpersonaalne pädevus

- Oskus ühendada õpirühmi ja töötada osana grupist.
- Oskus identifitseerida, võtta omaks, rakendada ja kriitiliselt hinnata tõlkijate ja tõlkekoolitajate ametialast eetikakoodeksit.
- Oskus õpetada üliõpilastele, kuidas rakendada ja kriitiliselt hinnata/analüüsida tõlkijate ametialast eetikakoodeksit.
- Oskus luua üliõpilastele mugav õpikeskkond.
- Oskus hallata oma aega ja ressursse.
- Oskus õpetada üliõpilastele aja juhtimist ja ressursside haldamist.
- Oskus tulla toime stressiga.
- Oskus õpetada üliõpilastele stressiga toimetulemist.
- Oskus võtta vastu otsuseid ja neid põhjendada.
- Oskus õpetada üliõpilastele otsustetegemist ning prioriteetide seadmist.
- Oskus arvestada olukorrale vastavalt kõiki asjakohaseid piiranguid/takistusi ning neid arusaadavalt selgitada (täpsustused/tehnilised tingimused, tähtajad, eelarved jne).
- Oskus üliõpilastele olukorrale vastavaid asjakohaseid piiranguid tutvustada (tehnilised tingimused, tähtajad, eelarved jne).

Organisatoorne pädevus

- Oskus mõista üliõpilaste vajadusi ja ootusi terve õppekava ulatuses.

- Oskus kujundada tõlkekoolituse õppekava või arusaama olemasoleva tõlkekoolituse õppekava aluspõhimõtetest.
- Oskus õppekavas omandatavat õppimisalast edasiminekut selgesti liigendada (nt nagu ilmneb moodulite õpetamise järjekorrast).
- Oskus kujundada kursuse ainekava või arusaama olemasoleva kursuse ainekava struktuurist, eriti seoses EMT pädevuste etalonidega.
- Oskus õppekava või ainekursust ajakohastada kutsega seotud muutuste ootuses või reageerides nendele muutustele.

Didaktiline pädevus

- Oskus igal ainekursusel või igas mooduli osas tehtavaid ülesandeid täpselt määratleda:
  - oskus selgitada õpetatavate ainete õpiväljundeid;
  - oskus jagada õppekomponendid ülesanneteks ja allülesanneteks (nt terminograafia, dokumendiotsing, kvaliteedikontroll), osutades olulisele;
  - oskus julgustada üliõpilasi teadvustama endale asjaomase valdkonna ülesandes ja allülesandes leiduvaid raskusi ja probleeme, nt tuginedes asjakohastele teoreetilistele teadmistele.
- Oskus koostada ainekava, integreerides õpetamisse tõlkeuuringutealaseid teadmisi ja teadustööd:
  - oskus koostada nimekiri igas tunnis ette nähtud ülesannetest ja jagada need tundides vastavalt prioriteetidele, järgnevusele, ettenähtud ajale ja üldisele ainekavale vastavalt;
  - oskus luua kursuse või mooduli õppematerjale;
  - oskus luua tundidesse sisu ja valida sobiv õpetamismeetod (nt virtuaalne õpikeskkond, seminarid, näitlikustav õppetund jne).
- Teadmised tõlkedidaktikast ja oskus seda integreerida koolituses (nt oskus kasutada õpetamiseks ja õppimiseks kohaseid meetodeid).
- Oskus kaasata õppetöösse tõlkeuuringutega seotud teadustöö tulemusi ja meetodeid.
- Oskus kasutada olemasolevaid erialaseid tööriistu ja neid koolitusse lõimida.

- Oskus üliõpilasi motiveerida.
- Oskus julgustada üliõpilasi arendama täpsust, kvaliteedile keskendumist, uudishimu, õpistrateegiaid ja oskust analüüsida ja kokkuvõtteid teha.
- Oskus julgustada üliõpilasi arendama kriitilist lähenemist ülesannete lahendamisel.
- Oskus innustada juurdlevat mõtlemist (st eneserefleksioon).

Hindamispädevus

- Oskus määrata hindamismeetodid ja kriteeriumid iga kursusesse puutuva ülesande hindamiseks.
- Oskus määrata üliõpilaste algtase.
- Oskus hinnata üliõpilaste saavutuste taset (omandatud pädevused ja pädevused, mis on EMT kriteeriumite järgi veel puudulikud).
- Oskus hinnata õppekava, ainekava ja ainetundi kaalutleva praktiku pilgu läbi, oma harjumusi, teadmisi ja pädevusi regulaarselt olukorrale kohandades.
- Oskus kohandada enda tegevust vastavalt õppekava, ainekava ja ainetunni hindamistulemustele.

Ehkki võib ilmselt öelda, et EMT kõige olulisem alusdokument on just tõlkijate pädevuste mudel, mis on eeskujuks magistritasemel tõlkekoolitust pakkuvatele ülikoolidele ja mille omandamise poole püüdlevad neis õppivad tõlkeüliõpilased, siis on tegelikult õpetamise ja õppimise protsessis kaks osalist: õpilased või koolitav isik ning õppejõud või koolitajad. EMT üheks eesmärgiks on aga ka tasemel ja pädevate tõlkekoolitajate olemasolu kindlustamine. (The EMT 2013: 1)

Tõlkekoolitajate pädevuste väljatöötamine on EMT ekspertgrupi arvates oluline, kuna koolitused või väljaõpe koolitajatele on väga erinevad, sest ka tõlkeõppekaval õpetavad inimesed on tihti väga erineva väljaõppega. Nii elukutselised tõlkijad, keeleõpetajad, õppejõud ja tõlkeuringutega tegelev akadeemiline personal kui ka teatud valdkonna spetsialistid nagu juristid või insenerid vajavad kõik erinevat lähenemist. (ibid.) Muidugi nõuavad enamasti riiklikud regulatsioonid tõlkekoolitajatelt akadeemilist kraadi ja tihti ka

mõningast õpetajakoolitust. Sageli on soovitatav olla kursis ka tõlkeuuringute valdkonna ja õppematerjalidega, ent samas peaks olema seotud tõlkimisega ka ametialaselt. EMT ekspertgrupp leiab muidugi ka, et kõik tõlkealal koolitajad peaksid olema omandanud ka EMT tõlkepädevused (pt 2.2.).

Paraku leidub üleüldiselt väga vähe erialast kirjandust erinevate pädevuste kohta, mida kvalifitseeritud tõlkekoolitaja peaks omandanud olema. EMT ekspertgrupp toob sellekohase näitena välja Kelly (2005, 2008) ja Gouadeci (2007), kes on tõlkekoolitaja omadusi ja oskuseid käsitlenud.

Dorothy Kelly (2008: 105-106) jaotab keskmise tõlkekoolitaja pädevuse viieks alapädevuseks: organisatoorne, interpersonaalne, didaktiline, professionaalne, instrumentaalne. Sarnasuse põhjal võib oletada, et üldjoontes on EMT ekspertgrupp ilmselt Kelly pakutud pädevused mudeli väljatöötamisel eeskujuks võtnud ning need põhjalikumalt lahti kirjutanud ja täpsustanud.

Kelly (2008: 100) arvates mängivad eduka õpetamise ja õppimise protsessis ühesuurst rolli nii õpilased/ameti õppijad kui õppejõud/koolitajad. Võttes arvesse aga nõudeid ja ülesandeid, mille täitmist ülikoolis tõlkeõppejõult tihti oodatakse (teadustöö, programmi koordineerimine, administratiivülesanded, mobiilsusprogrammid, praktika koordineerimine, juhendamine ning lisaks erialane tõlkimine) on paradoksaalne, kui vähe pööratakse sealjuures tähelepanu õpetajakoolitusele võrreldes näiteks teadusele ja teadlaseks olemisele suunatud koolitustega (ibid.). Kelly (2008: 102) leiab, et end õpetamisele või koolitamisele pühendanud inimesed peaksid olema eelkõige professionaalsed õpetajad/õppejõud või koolitajad. Gouadec (2007: 351) kirjutab aga, et ehkki tõlkeõppekavade loomine ja väljatöötamine peaks tervenisti jääma ülikooli ja akadeemilise personali hooleks ja vastutusalaks, peaks õpe siiski kaasama ka eriala spetsialiste ehk praktikuid ning nende kasutuses olevaid ressursse. Tõlkeõppekavas moodustaksid ideaalse ja tasakaalus kombinatsiooni eeskätt akadeemilise suunitlusega koolitajad koos koolitajatega, kes eeskätt on tõlkijad (ibid. 354).

Gouadec leiab, et tõlkimine ei hõlma tänapäeval üksnes lähteteksti tõlkimist sihtkeelde, vaid mitmeid väga erinevaid ülesandeid nagu andmetöötlus, kvaliteedikontroll, analüüs, dokumentatsioon, toimetamine, redigeerimine, konverteerimine erinevatesse formaatidesse, kujundus, andmete eksport erinevatesse keskkondadesse ja veel palju muud. Seega peavad tema arvates tõlkekoolitajad olema võimelised omandama pidevalt uusi oskusi ja/või peab

ametikohtad täitma inimestega, kellel on olemas nii kõik akadeemilised teadmised kui ka väga hea informeeritus tõlketööstuse olukorrast, toimuvatest muutustest, piirangutest ja levinud tööriistadest. Vastasel korral võib tekkida olukord, kus ülikoolides justkui toimub tõlkekoolitus, kuid tegelikele turu nõuetele vastavate pädevuste õpetamine toimub tõlkefirmades. Nii süveneb ka tõlkeettevõtete arusaam, et tegelik väljaõpe peabki toimuma kohapeal. (Gouadec 2007: 355-356)

Kokkuvõttes võib öelda, et ehkki EMT välja töötatud tõlkekoolitajate pädevused on püüdnud üpris täpselt välja tuua erinevaid aspekte ülikoolis töötava tõlkekoolitaja tööst, pöörab see mudel ehk siiski liiga vähe tähelepanu erialaspetsiifilistele arengutele tehnoloogia vallas, tuues välja vaid üldiselt, et tõlkekoolitajad peaksid kursis olema ametialaste arengutega ning oskama erialaseid tööriistu ja -vahendeid koolituses kaasata. Teisalt on mudel heaks eeskujuks võrdlemaks tõlkekoolitajate profiili oma haridusasutuses EMT pädevusmodeliga ja seeläbi tuvastada võimalikke kitsaskohti, mis seejärel võimaldab juba institutsionaalselt pakkuda või välja töötada täiendkoolitusi. Kahtlemata tuleb arvesse võtta, et nii nagu tõlkimine on kiiresti ja pidevalt arenev ala, nii peavad ka tõlkekoolitajad arengutega kursis püsima ning end täiendama. Erinevaid tõlkeõppekavasid ühendav EMT seda ka teatud määral võimaldab, korraldades võrgustikuüleseid konverentse ning lihtsustades partnerülikoolide külastamist ja kogemuste vahetamist.

1.4. Kriitika EMT projekti kohta

EMT mudelit on kõige enam kritiseerinud Anthony Pym (2009a), kes kirjutab, et tulevikus on vaja just rohkem spetsialiseeritud magistriõppekavasid. Tegelikult aga pakub praegu suurem osa õppekavadest üldist lähenemist tõlkele (ainult ilma keeleõppeta) ja see lähenemine on ka Euroopa tõlkemagistri projekti mudeliks. (2009a: 5) Samas oleks Pymi arvates otstarbekas ja võimalik magistritasemel keskenduda rohkem tõlkijate ja tõlkide poolt realselt kasutatavatele oskustele. See tähendab, et magistritasemel õppekavad võiks olla spetsialiseeritud näiteks audiovisuaalsele tõlkele, lokaliseerimisele ja nii edasi. (ibid.) Ka seisab autori meelest tõlkekoolitus mitmete teiste väljakutsete ees, mis muuhulgas mõjutavad ka õppekavade kujundamist. Tõlkija ametile avaldavad suurt mõju nii tõlkemälud, statistilistel andmetel põhinev masintõlge kui ka sisuhaldussüsteemid, mis suurendavad

toimetamisprotsessi olulisust, kuna tõlkijad töötavad siis enam andmebaasidega ja seosetute tekstijuppidega. (Pym 2009a: 10)

EMT mudeli näol on Pymi (2009b: 1) arvates tegemist rohkem teatud grupi poolt kokkulepitud pädevustega, kus empiirilist tausta pädevuste väljatöötamiseks on kaasatud vähe. Seega, kui lahendamist vajav probleem on professionaalsete ja pädevate tõlkijate koolitamine Euroopa institutsioonides töötamiseks, peaks see kahtlemata toetuma senisest enam uuringutele: millised oskused on värsketel tõlkijatel institutsioonides töötades puudulikud ning kuidas toimub tõlkeprotsess (ibid. 2-3).

Pymi uuringute kohaselt rohkem kogenud tõlkijad:

- kasutavad rohkem parafraseerimist ja vähem sõnasõnalist tõlkimist;
  - töötavad korraga suuremate tõlkeüksustega;
  - toimetavad oma tööd rohkem pärast esialgse mustandi valmimist, kuid teevad redigeerides vähem muudatusi;
  - loevad tekste kiiremini ja veedavad rohkem aega vaadates sihtteksti kui lähteteksti;
  - kasutavad ülevalt-alla andmetöötlusmeetodit (makrostrateegia) ja tuginevad enam tõlkeeesmärgile;
  - toetuvad enam entsüklopeedilistele teadmistele;
  - väljendavad tõlkimisprotsessis rohkem põhimõtteid ja isiklikke teooriaid;
  - kaasavad kliendi riskijuhtimise protsessidesse;
  - teevad mõningaid raskemaid töid automaatselt, kuid on võimelised rutiinsete ülesannetega tegelemiselt ümber lülituma teadlikule probleemi lahendamisele;
  - on otsuste tegemisel realistlikumad, enesekindlamad ja kriitilisema hoiakuga.
- (Pym 2009b: 3)

Pymi meelest on üllatav, kui vähe kajastuvad need oskused EMT pädevustemudelis ning leiab, et EMT pädevuste nimekiri ei kaasa tõlke kognitiivseid protsesse (ibid.).

Kõige teravamalt on Pym (2012: 4) kritiseerinud EMT mudeli osaoskusi seoses masintõlke (MT) ja tehnoloogia üha suureneva mõjuga. Nimelt leiab ta, et mõne aja pärast muudavad statistiliste andmete põhised masintõlkesüsteemid kõik tõlkijad järealtoimetajateks. EMT

mudelil on aga pädevusena vaid kirjas, et üliõpilane „teab masintõlke võimalusi ja piiranguid“ (Competences... 2009: 4-7), ehk toona, 2007. aastal tõlkepädevusmudelit koostades ei võetud masintõlkimist veel eriti tõsiselt. Nii jäävad aga mitmest osast koosnevad pädevusmudelid lõpuks tehnoloogiale ja turunõuetele alla, kuna üliõpilased hakkavad tulevikus üha enam masintõlget kasutama. (ibid.)

Sellest johtuvalt ei ole tulevikus informatsiooni hankimise pädevus eraldi oskuste kogum, sest palju informatsiooni tuleneb masintõlke sõnastikest, samuti kaoks tasakaal lähte- ja sihtkeeleoskuse pädevuse vahel, sest sihtkeele sõnavara oleks kõik juba olemas. Teemaatiline pädevus on samamoodi mõjutatud: järeldoimetamist saavad teha ka eriala spetsialistid, kelle võõrkeeletase on madalam ning hilisem keeleline toimetamine ja teksti korrigeerimine jääks tõlkijale. Nendel tõlkijatel on aga senisest enam vaja häid grupitöö oskusi ja väga head sihtkeeleoskust. (Pym 2012: 5)

Ainus pädevus, mida Pym vajalikuks peab, on EMT mudeli kultuuridevaheline pädevus, mis jaguneb tekstuaalseks ja sotsiolingvistikseks mõõtmeks. Oskust erinevatest lausetest ühtlast ja sidusat teksti luua läheb Pymi arvamusel tulevikus masintõlkega töötamisel tarvis ilmselt rohkem kui praegu, kus tõlkijaks on inimene. (ibid.)

Ka Gouadec (2007: 339) on jõudnud sarnasele arusaamale tehnoloogia olulisuses, kuid ta leiab, et õppekava ei peaks olema koheselt spetsialiseeritud mingile kindlale alale, sest see võib tekitada äsja lõpetanud tõlkijal raskusi töö leidmisega või mingisse profiili „mahtumisega“. Samas leiab ta, et paljud erialased oskused on juba praegu integreeritud tõlkija tööprofiili, ehk töötajad ootavad algajalt tõlkijatelt märksa enam kui vaid mõni aasta tagasi. Seda nii arvutikasutusoskustes kui ka näiteks veebilehekülgede ja videomängude lokaliseerimises. Seega peaks tõlkeõppekava suutma pakkuda midagi enamat, mis annaks juba turul töötavale tõlkijale võimaluse edaspidi millelegi spetsialiseeruda. (ibid.)

2009. aasta konverentsil pakkus Pym välja alternatiivi EMT projektile, juhaks kui selle tulemusel pole tõlkijate pädevus ka viis aastat hiljem paranenud (mis oli EMT projekti algatamise üks peamisi põhjuseid): tõlkijate sertifitseerimissüsteem, mis on kõikidest tõlkekoolitussüsteemidest eraldiseisev ning põhistatud kognitiivsele võimekusele. See süsteem võiks Pymi arvates olla üleeuroopaline, kuid rahastatud riiklikult ning tagaks seega riiklike eksamite kaudu tõlkija pädevuse. (Pym 2009b: 5)

Seoses magistriõppe tõlkeõppekavade arendamisega astub Elisa Calvo (2011: 20) siiski EMT mudeli kaitseks välja ning leiab, et ehkki EMT mudelit tuleb ilmselt tulevikus uurida just õppekava praktikas rakendamise seisukohast, on siiski positiivne see, et mitte igat kandidaati ei võeta võrgustikku vastu ning EMT puhul on ilmselt tegu senisest kõige põhjalikuma ja kaalukama õppekava kujundamise protsessiga. Samuti arvab Calvo, et selline kutsealane suunitlus kindlasse tõlkijaprofiili mahtuvate kõrgetasemeliste professionaalide koolitamiseks on magistrantuuriastmes ainuõige. (ibid.)

Õppekavade arendamise seisukohalt klassifitseerib Calvo (2011: 20) EMT õppekava mudeli teooriapõhiseks ehk ratsionaalseks mudeliks, mis tähendab, et kava on esialgu visandatud teoreetiliselt ning seejärel viidud ellu praktiliselt. Sellise mudeli rakendamine või ülevõtmine erinevates maades erinevatele tõlkeõppekavadele võib aga endas peita mitmeid ohtusid. Teoreetilise lähenemise puhul võib vajaka olla arenguruumist ja võimalusest muudatuste tegemiseks. Võib ka juhtuda, et paberil olevat õppekava mudelit rakendavad mitu tõlkeõppekava samas piirkonnas ja nii on tööturg mõne aja pärast täis samade pädevuste ja väljaõppega tõlkijaid, kuid tööandjate ootused tõlkijatele võivad turu küllastumuse tõttu olla selle aja peale juba muutunud. (Calvo 2011: 16)

Calvo (2011: 19) toob välja mõningad aspektid, mis võivad ilmned teatud pädevusmodeliga töötamisel või õppekava kavandamisel, kui eelnevalt pole kaalutud tausta ja konteksti sobitumist. Muuhulgas näiteks kursuste sobimatu järjestus (k.a bakalaureuse- ja magistriõppekavade vahel), vähene sidusus ja seostatus ainete vahel (sisu korduvus ja kattuvus), puuduvad strateegiad korrektuuriks (õppekava võib kergesti aeguda) ning üliõpilase identiteedi ebaselgus, mis puudutab nende endi arusaama saadavast kvalifikatsioonist ja oskustest (ibid.). Seega tuleks enne õppekava kohandamist EMT pädevusmodelile esmalt analüüsida institutsiooni enda võimalusi ja piiranguid ning ühiskonna ja teiste huvipoolte vajadusi – ehk paigutada mudel konteksti. Alles seejärel on võimalik valida õppekavale tegelikud põhimõtted ja põhisuunad, ning sealhulgas saab edukalt rakendada pädevuspõhist lähenemist. (Calvo 2011: 16-17).

Calvo kirjutas oma artikli 2011. aastal, kui EMT projekt polnud veel väga kaua tegutsenud (esimesed ülikoolid võeti võrgustikku 2009. aastal), ning seetõttu märgib ta, et konkreetset mudelil põhineva õppekava praktikas rakendamisele oleks liialt vara hinnanguid anda. Samas pakub autor teemasid edasiseks uurimiseks.

- Kuidas kohandub ratsionaalne mudel erinevatele kontekstidele tegelikkuses?
- Kui mudelit rakendatakse liiga paljudes institutsioonides, siis kas see hakkab pikemas perspektiivis avaldama mõju omaenda kasumlikkusele?
- Kas on olemas strateegiad enese korrektuuriks, et sobitada uute või muutunud mõjuteguritega?
- Kas valitud profiilid sobituvad EMT lõpetajate reaalsete tööalaste võimalustega tulevikus?
- Kas kõikidel projekti valitud institutsioonidel õnnestub mudeli rakendamine ja arendamine samas ulatuses, võttes arvesse, et ressursid ja taustad võivad üksteisest väga erineda?

(Calvo 2011: 20)

Praeguseks on EMT projekti 2009. ja 2010. aastal vastu võetud ülikoolid jõudnud uuesti kandideerida ka järgmiseks viieks aastaks ning suurem osa neist on ka taas vastu võetud. Arvestades, et suur hulk ülikoole on EMT mudeli järgi üliõpilasi koolitanud vähemalt viis aastat, võib Calvo ettepanekutele toetudes ülikoolide kogemust lähemalt uurida ja välja tuua esmaseid leide, kuidas ülikoolid pädevustemudelile lähenevad ja seda oma vajadustele vastavaks kohandavad nii õppekava kui üliõpilaste seisukohast. Järgmine peatükk analüüsib EMT mudelit empiirilisel ülikoolide kogemuse kaudu.

2. Ülikoolide kogemus EMT võrgustikus osalemisel

2.1. Uurimismetoodika

EMT peamiseks eesmärgiks on koondada kvaliteetset tõlkekoolitust pakkuvaid ülikoole, kelle ülesandeks on koolitada tõlkijaid EMT standarditele ja pädevusmodelile vastavalt. Seeläbi peaks tõlke kvaliteet Euroopas tervikuna tõusma. EMT võrgustikus olevad ülikoolid peavad tagama, et lõpetajate oskused vastaksid EMT ekspertgrupi poolt välja töötatud tõlkijapädevustele. Kahtlemata on aga ülikoolide õppekavad ning lähenemine tõlkijate koolitamisele erinev. Selleks, et uurida, kuidas EMT võrgustikus olevad ülikoolid EMT pädevusi oma õppekavas rakendavad ja milliste meetodite ja strateegiate kaudu neid õpetavad, koostas autor küsimustiku veebikeskkonnas eFormular.ee (vt lisa 2). Küsimustik koosnes 23 küsimusest, millest suurem osa olid avatud küsimused, et anda ülikoolidele võimalus vastata võimalikult põhjalikult ning valikvastustega mitte liialt respondente suunata. Küsimustik oli jaotatud neljaks grupiks. Esimene neist uuris ülikoolide tõlkeõppekavade kogemust EMT võrgustikku kandideerimisel. Teine osa uuris ülikoolide arvamust tööandjate ning praeguste ja tulevaste üliõpilaste teadlikkuse kohta EMT projektist ning samuti, kas EMT on tõstnud ülikoolide mainet. Kolmas osa käsitles EMT väljatöötatud tõlkijapädevuste õpetamist ülikoolide õppekavadest lähtudes. Viimane osa uuris ülikoolidelt üldisi andmeid: magistriõppekava kestvust aastates, üliõpilaste ja õppejõudude arvu.

Andmete kogumiseks saatis autor küsimustiku magistritasemel tõlkekoolitust pakkuvatele ülikoolidele Euroopas, kes said EMT liikmeteks aastatel 2009-2010 ning osutusid valituks ka 2014. aastal uuesti kandideerides, võttes arvesse, et liikmestaatus tuleb iga viie aasta tagant uuendada. Valimist jäid välja ülikoolid, mis olid liitunud 2014. aastal, kuid ei olnud varem projekti liikmed. Väljajätmise põhjuseks oli, et EMT mudeli rakendamise ja selle tulemuste kohta oleks eelmainitud ülikoolidele küsimusi esitada liiga vara ning enamjaolt puuduvad EMT võrgustikus olemise aja jooksul koolituse saanud lõpetajad. 2009-2010. aasta vastuvõtu tulemusena oli võrgustikus liikmeid 54. Viimase vastuvõtuvooruga 2014. aastal kasvas see arv 64 liikmele. Võrreldes 2009. ja 2010. aasta liikmete nimekirju 2014. aasta nimekirjaga, eraldas autor 38 ülikooli, keda võis leida mõlemas nimekirjas. Küsitluse link koos palvega vastata küsimustikule saadeti e-kirja teel 35 ülikooli kodulehekülgedelt leitud kontaktidele

vahemikus jaanuar-märts, kusjuures autor püüdis leida tõlkemagistriõppekavadega seotud õppejõude ja programmi- või osakonnajuhte. Paraku osutus paljudel juhtudel personaalsete meiliaadresside leidmine keeruliseks ning tihti oli kodulehekülgedelt leitav vaid üldine kontakt. Paljudel juhtudel ei andnud üldisele meiliaadressile kirjutamine tulemust ning tagasiside oli märkimisväärselt parem e-kirjadele, mis saadetud isiklikult õppekavadega tegelevatele inimestele. Sellegipoolest laekus lõpuks erinevatelt Euroopa ülikoolidelt 11 täidetud vastust. Ehkki valim on väike: kõikidest adressaatidest, kellele kiri saadeti, vastas küsitlusele 31%, kuid arvestades, et küsitlus oli rahvusvahelise mastaabiga, avatud küsimustega ja põhjalikke ning pikki vastuseid nõudev, on see siiski üpris hea tulemus.

Tulemuste tõlgendamiseks analüüsis autor küsitluse vastuseid ning võrdles neid algselt sõnastatud uurimisküsimuste ja teoreetiliste teadmiste kontekstis. Töös on kasutatud kirjeldavat analüüsi, mis tähendab, et tulemuste uurimisel on kirjeldatud teksti, mille vastaja on otseselt küsimustele vastates kirja pannud. Teise analüüsimeetodina on kasutatud vertikaalanalüüsi (cross-case analysis) – vaadeldud on teatud teemasid kõigi vastajate hinnanguid kõrvutades ja neis sarnasusi ja erinevusi otsides. (Masso, Taur, 2010)

Uurimisküsimused:

1. Kuidas hindavad ülikoolid EMT projektis osalemise kogemust ning milles väljenduvad EMT projekti kasulikud omadused ülikoolidele?
2. Kas midagi vajab projektis veel arendamist?
3. Kuidas on EMT mudeli ülevõtmine ülikoolide õppekavasid mõjutanud?
4. Kas EMT tõlkepädevusmudeli järgi koolitatud lõpetajate kutsepädevus ühtib tegelike karjäärivõimalustega?
5. Mida on võimalik Tartu ja Tallinna Ülikooli tõlkeõppekavadel teiste ülikoolide tõlkeõppekavadest õppida?

Tulles vastu respondentide soovile, on tulemused esitatud anonüümselt ning välja on toodud vaid ülikoolide asukohamaad. Ülikoolide nimetused on kodeeritud saabunud vastuste

järjekorrale vastavalt: seega esimesena vastanud respondent sai koodi Ü1, teisena Ü2, kolmandana Ü3 jne.

2.2. Ülikoolide üldandmed ja ülevaade

2.2.2. Ülikoolide esindatus riikide kaupa ja õppekava pikkus

Üheteistkümne küsitlusele vastanud ülikooli seas olid esindatud kaks ülikooli Lätist (Ü5 ja Ü11) ja kaks Prantsusmaalt (Ü6 ja Ü8). Teised riigid, kust laekus vastus ühest ülikoolist olid: Austria (Ü1), Ungari (Ü7), Sloveenia (Ü4), Suurbritannia (Ü2), Iirimaa (Ü3), Rumeenia (Ü10), Leedu (Ü9). On mõneti üllatav, et tervelt kaks respondenti olid Prantsusmaa ülikoolid ning vastanute hulgas oli ka Suurbritannia ja Iirimaa ülikool. Arvestades riikide (ja ülikoolide) suurust saavad sealsed ülikoolid ilmselt üpris palju sarnaseid palveid üliõpilastööde küsimustikele vastamiseks. Vastanute hulgas on ka esindatud Eesti lähiriigid Läti, Leedu ja Poola. Kahjuks ei õnnestunud vastust saada aga põhjanaabrilt Soomelt, kus palve saadeti kahele ülikoolile. On heaks näitajaks, et respondendid pärinevad erinevatest riikidest, mis lisab analüüsile variatiivsust. Esindatud on niisiis ülikoolid erinevatest Euroopa nurkadest: nii ida-, lõuna- kui ka kesk-Euroopast ja Baltimaadest.

Tabel 2.

Õpingute pikkus

Magistriõppekava pikkus	Ülikoolide arv
2 aastat	8
1 aasta	2
1, 5 aastat	1

Tabelist 2 nähtub, et suuremal osal vastanutest kestab õpe magistritasemel kaks aastat, mis on ilmselt Euroopas ka tervikuna kõige enam levinud. Ühe aasta pikkused on kaks Põhja-Euroopa ülikooli tõlkeõppekava, kus aastased magistrikavad on tavapärased. Üks õppekava eristub teistest, koolitades üliõpilasi magistriastmes poolteist aastat.

2.2.3. Üliõpilaste arv ülikoolide lõikes

Üliõpilaste arvult eristub kaks ülikooli Austrias ja Ungaris (Ü1 ja Ü7), kus tõlkemagistris õpib kõige enam üliõpilasi – vastavalt 300 ja 200, järgnevad Ü8 Prantsusmaal 75 üliõpilasega ja Ü4 Sloveenias 70 üliõpilasega (vt tabel 3). Ülejäänud vastajatel jääb üliõpilaste arv alla 70. Kõige vähem on tõlkeüliõpilasi respondentil Ü9 Leedus (vaid 18), ning pisut enam respondentidel Ü11 Lätis, Ü10 Rumeenias ja Ü3 Iirimaa.

Tabel 3

Üliõpilaste arv tõlkeõppekavadel

Ülikoolid	Üliõpilaste arv tõlkemagistriõppes
Ü1 Austria	300
Ü7 Ungari	200
Ü8 Prantsusmaa	75
Ü4 Sloveenia	70
Ü5 Läti	60
Ü6 Prantsusmaa	40
Ü2 Suurbritannia	35
Ü3 Iirimaa	29
Ü10 Rumeenia	22
Ü11 Läti	22
Ü9 Leedu	18

2.2.4. Õppejõudude arv ülikoolide lõikes

Kõige rohkem õppejõude töötab tõlkeõppekavadel, kus on ka kõige enam üliõpilasi, kusjuures Austria vastaja Ü1 märgib, et nende ülikool koondab 14 erinevat keelt õpetavaid õppejõude, keda kokku on tervelt 160 – see on natuke rohkem kui pool üliõpilaste koguarvust (vt tabel 4). Samuti on personali arv järsult suurem võrreldes suuruselt teise ülikooliga Ü7 Ungaris, kus 200 üliõpilase kohta on vaid 50 õppejõudu, kuid kõigest 100 üliõpilast vähem. Ilmselt selgitab Ü1 suurt õpetava personali arvu mõnevõrra suur õpetatavate keelte arv; võib oletada, et teatud osa õppejõududest tegeleb puhtalt keeleõpetamisega.

Tabel 4

Õppejõudude arv ülikoolides

Ülikoolid	Õppejõud
Ü1 Austria	160 (14 keeles)
Ü7 Ungari	50
Ü4 Sloveenia	30
Ü5 Läti	21 (sh külalisõppejõud)
Ü6 Prantsusmaa	20-25 (mõned praktikud paar tundi nädalas)
Ü8 Prantsusmaa	20 kokku (10 täiskohaga)
Ü9 Leedu	13
Ü3 Iirimaa	12
Ü10 Rumeenia	12
Ü11 Läti	8
Ü2 Suurbritannia	4

Kolm respondenti on ka selgituseks lisanud, et kollektiivi on arvatud ka näiteks külalisõppejõud või on kaasatud mõned praktikud paariks tunniks nädalas ning ühes ülikoolis töötab õppejõududest täiskohaga vaid pooled ehk 10 inimest. Üllatavalt vähe õppejõude on vastaja Ü2 (Suurbritannia) õppekavas: kõigest 4, ehkki sellest võivad olla välja arvatud näiteks üldaineid õpetavad filoloogia- või keeleõppejõud.

2.3. EMT programmi kuulumise olulisus

Küsimustiku esimene osa uuris respondentidelt, millised eelised kaasnevad nende meelest EMT võrgustiku liikmeks olemisega ja millised on senini olnud liikmestaatusega kaasnevad positiivsed küljed. Vastustest selgus, et peamiseks EMT võrgustiku liikmeks olemise eeliseks peetakse kontaktide ja sidemete loomist (*networking*) ning võimalust vahetada kogemusi teiste ülikoolidega - seda märkis tervelt 81% vastanutest. Sõna „networking“ leidis vastustes tervelt neljal korral ning sama palju märgiti vastustes mingil kujul kontaktide leidmise olulisust ja koostööd. Tulemustest nähtub, et võimalust osaleda võrgustikus, mis töötab tõlkes kõrge kvaliteedi saavutamise nimel, peetakse väga oluliseks ja mainekaks ning see on peamiseks motivaatoriks mahuka kandideerimisvormi täitmisel: *the EMT is prestigious and it*

is important to be a member. Membership is a quality label (Ü3); recognition that the programme meets international quality standards (Ü8); visibility and reputation (Ü10); cooperation in a network of excellence in teaching translation (Ü1). Võib järeldada, et lisaks kvaliteedimärgi omamisele peetakse oluliseks püsida nii-öelda pildis ja olla tunnustatud ka rahvusvahelisel tasemel mitte ainult riigisiselt.

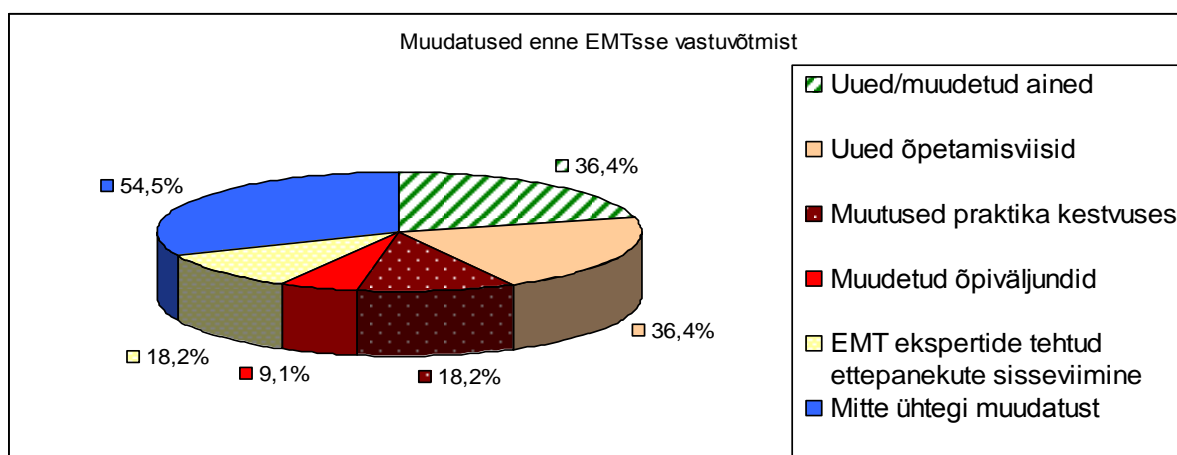
Paljudel juhtudel leiti, et EMTst on kasu ka ülikoolide enda õppekava arendamisel: *being part of the network of the most advanced programmes in TS provides you with an understanding of the most recent trends in training translators (Ü9); self-improvement: we're more aware that we must maintain and constantly improve quality: the degree has improved a lot since EMT (Ü6); exchange of best practices (Ü5); keeping up to date with developments (Ü2).* Ilmselt on võrgustikus osalemise ja sellest tuleneva kogemuste vahetamise tõttu ka lihtsam õppekava kvaliteeti arendada, sest on võimalus kasutusel olevaid praktikaid teiste ülikoolidega isikliku kontakti läbi võrrelda. Just omavaheline võrdlus, kuid samamoodi EMT ekspertide tugi ja soovitusel kannustavadki õppekava kvaliteeti pidevalt arendama. Seega, kui Pym (2009b) kritiseeris EMT projekti just selles osas, et EMT tõlkijapädevused võivad ajale ja arengutele tõlkimises jalgu jääda ning kujutavad endast pigem ekspertide vahelist konsensust, siis ülikoolidelt saadud tagasiside seda arvamust ei toeta. Pigem leitakse, et EMTs osalemise kaudu on võimalik end arengutega tõlkeuuringutes ja tõlkijate koolitamisel pidevalt kursis hoida. Mõnel juhul leiti lisaks, et oluline on ka näiteks kirjaliku tõlke peadirektoraadi professionaalne tugi või ka tunda end selles teadusharus hinnatuna: *professional support of DG Translation (Ü7); feeling valued in our discipline (Ü2).*

Küll vähem, aga siiski märgiti ka positiivseid mõjusid üliõpilastele: *the students can benefit from a recognizable diploma (Ü5); EMT members - easier to receive a paid internship for our students (Ü11).* Ka tõi näiteks üks vastajatest välja, et positiivne on ka mõju sisseastuvate üliõpilaste koha pealt: *national recognition: we get more applications by better students (Ü6).* Seega tänu EMTle tunneb õppekava end riiklikult enam tunnustatult ning saavad rohkem sisseastumisavaldusi parematelt üliõpilastelt.

Huvitava asjaoluna pidas eelnevalt välja toodud respondent oluliseks ka ülikoolisest tunnustust: *local recognition: the Master's degree is more secure locally, the university does not bother us anymore with reducing teaching hours or mending the curriculum (towards more general studies) (Ü6).* Ehkki see, kuivõrd on ülikooli juhtivad üksused seotud õppekavade arendamisega, sõltub muidugi riigist ja ülikoolide regulatsioonidest, siis ilmselt muudatused, mis tulenevad näiteks rahalistest ressurssidest või kesketest reformidest, on

mõjutanud paljusid õppekavasid olenemata asukohamaast. Ka võitlus püsijäämise nimel, eriti kui tegu on kitsa ja spetsialiseeritud alaga, puudutab (või on mingil ajahetkel puudutanud) ilmselt paljusid tõlkimisega seotud õppekavasid. Ülaltoodud vastus pakub ilmselt mõtteainet ka näiteks Tartu Ülikoolis toimuvaid reforme ja uuendusi silmas pidades.

Järgmiseks uuris autor ülikoolidelt täpsemalt EMT projekti kandideerimise ning sellega seotud raskuste kohta. Samuti oli eesmärgiks saada teada, kuivõrd olid ülikoolid valmis muutma tõlkeõppekavasid, et EMT standarditega vastavuses olla. Joonis 2 iseloomustab ülikoolides õppekavadesse sisse viidud muudatusi. Ilmneb, et pisut üle poolte vastanutest ei ole enne 2009. või 2010. aasta kandideerimist pidanud vajalikuks õppekava muuta, mis tähendab, et õppekava võeti EMT projekti ilmselt vastu sellisel kujul, nagu ta toona oli. Üks vastajatest, kelle õppekavas mitte mingeid muudatusi ei tehtud, möönis siiski, et teatud aspektidele pöörati pisut rohkem tähelepanu: *perhaps we prioritised even more the professionalisation elements of the course* (Ü2).

Joonis 2

Õppekavas tehtud muudatused

Teisalt on paljud vastanutest pidanud siiski vajalikuks ühtteist õppekavas muuta ning teinud seda sihilikult just nimelt selleks, et garanteerida EMTsse vastuvõetuks saamine: *we had a planned approach to meet the selection criteria and we prepared years in advance* (Ü10). Kõige enam on muudetud või lisatud õppekavasse uusi aineid või tutvustatud uusi õpetamisviise (mõlemaid vastavalt 36,4 protsenti juhtudest): *we had to make our curriculum*

more visible and completed details about learning outcomes, we had also added one course on postedition (Ü6); /.../ Such developments included: Adding a second compulsory foreign language to the language combination of students; Redesign of curriculum; Learning outcomes reformulated (Ü10). Viimasel juhul võib järeldada, et tehtud muudatused on olnud küllaltki põhjalikud – juba ainuüksi teise võõrkeele õpetamise lisamine eeldab uute ainete loomist ning võib-olla isegi uute töötajate palkamist.

Üks vastanutest kirjeldab, kuidas nende õppekava mõjutas esimene ebaõnnestunud kandideerimine 2009. aastal, mis ajendas läbi viima mitmesuguseid muudatusi: *As we failed during the first admission we studied the requirements/expectations and introduced a few changes, e.g. CAT tools were given more hours, made the course a separate discipline (it used to be under Translation Methodology), added a few hours for the specificities of the content of this course (Ü9).* Kolmel juhul, ehk 18,2 protsenti muutustest puudutas praktika kestvust: *Internships were first introduced, later their period extended (Ü9); we re-introduced a course on translation profession and made our internship longer. But we would have introduced these changes so or so (Ü4).* Viimane on mõneti huvitav, sest autorile teadaolevalt ei kehtesta EMT õppekavadele teatud kindla kestvusega praktikat, kuid see võib tuleneda muidugi ka EMT ekspertgrupi soovitustest või juhistest. Üks respondentidest kirjeldab, et riigis, kus vastaja ülikool asub, pole magistritasemel praktika kohustuslik, kuid EMTsse kandideerimiseks pidid nad vastava aine õppekavasse looma, mis tegelikkuses tähendab suurt tööd kontaktide ja võimalike praktikakohtade leidmisel ja üliõpilaste abistamisel. Selline valmisolek õppekava muuta näitab kohati ülikoolide suurt motivatsiooni EMT võrgustikku püüdlemisel, ning sealt omakorda jõuame tagasi EMTsse kuulumise suure eelise juurde – prestiiž ning rahvusvaheline tunnustus, mis on tõlkeõppekavadele olulised.

Ehkki 18,2 protsendil juhtudest oli märgitud ka EMT ekspertgrupi poolt tehtud soovitude õppekavasse rakendamine, ei kirjutanud paraku ükski vastanutest lahti, mis need soovitused täpsemalt olid.

Paludes vastajatel kirjeldada kandideerimisprotsessil ette sattunud takistusi, selgus, et paljud vastajad nurisevad EMT projekti kandideerimisavalduse täitmise protsessi kui sellise üle ning peavad seda aeganõudvaks ja kurnavaks: *the application takes up a huge amount of staff time. That is a big problem (Ü3); very time-consuming- data requested not always available (Ü2); it was just a long process to fill in the documents correctly, but otherwise, OK (Ü6).*

Üks respondentidest kirjeldab põhjalikult komistuskive, mida EMTsse kandideerijaid ületama peavad: *the universities must have a very clear idea of the goals, ideas and requirements of EMT, which takes time to learn; lots of information is required, which is not always easy to provide for some universities (e.g. we have to work hard at collecting data about the employment of the graduates)* (Ü9).

Sellega seoses anti vastajatele võimalus pakkuda välja, kuidas võiks EMT projekti paremaks muuta või mis võiks olla teisiti, ning kaheksa vastanut andsid ka omapoolseid soovitusi. Kõigest kolm vastajat arvasid, et võrgustik toimib hästi juba senisel kujul ja muuta pole vaja midagi. Soovitused jagunesid põhiliselt kahte leeri – need, kes vaatasid EMT projekti just oma õppekava arendamise seisukohast ning need, kes tegid ettepanekuid pigem administratiivse poole pealt võrgustiku paremaks toimimiseks. Näiteks lähtusid mõned vastajad ettepanekute tegemisel pigem koolitajate huvidest: *I like the funded network meetings which would stop if travel/accommodation was not paid by the DGT. I would welcome more speakers from different horizons rather than a few keynote speakers* (Ü2); *the meetings/conferences could be more practice-oriented* (Ü7); *it is really interesting to have this network and meet all our colleagues regularly* (Ü6). Ning ehkki võimalust sama eriala kolleegidega suhelda väärtustatakse juba praegu, siis leiab üks vastaja, et võrgustikusisene suhtlus võiks olla veel parem: *EMT is under a constant process of improvement, e.g. the communication between the programmes can always be improved, now it is more based on personal contacts* (Ü9). Sellest tulenevalt nähtub, et taaskord peetakse just kontaktide loomise hõlbustamist ja EMT võrgustiku või ka kirjaliku tõlke peadirektoraadi kaudu uute teadmiste ja kogemuste saamist esmatähtsaks. EMT on võtnud üheks eesmärgiks ka tõlkekoolitajate elukestva õppe toetamise ja arenemisvõimaluste pakkumise, ning selle alla võib lugeda ka keskselt rahastatud konverentside korraldamise.

Kuigi vastajatele meeldib, et õppejõududel ja koolitajatel on võimalus regulaarselt kohtuda ja kogemusi vahetada, siis kaks respondenti teevad ettepaneku, et sama võiks toimuda ka EMT võrgustikus olevate üliõpilaste vahel: *More student-level interaction, students to be encouraged to participate in common projects and share experiences* (Ü10); *it would be nice - more opportunity for student exchange between the EMT network universities* (Ü11). See on igati teretulnud ettepanek, sest EMT senised pingutused küll võivad luua üliõpilastele sarnased õpiväljundid, kuid ilmselt on tegelikku EMT pädevuste rakendamist õppekavas parim jälgida üliõpilaste endi kogemustest lähtudes – kui lisaks praegu korraldatavatele konverentsidele liita näiteks samamoodi toimivad üliõpilaskonverentsid, siis oleksid need

ilmselt sama hinnatud väärtuslike kogemuste ja kontaktide omandamise tõttu. Samuti on võimalik nii testida üliõpilaste seni omandatud teadmisi ja oskusi võrrelduna EMT pädevusmodeliga.

Sarnaselt ühe töös püstitatud uurimisküsimusega leiab üks vastajatest, et ilmselt tuleks rakendada senisest süsteemsemat kontrolli lõpetajate üle: *more can be done to follow up students after graduation, to see the impact of EMT programmes on employment prospects. This is the intention of the current EMT board* (Ü8). Tõepoolest, teoreetiliselt võiks tõlke kvaliteedi märgi all koolituse saanud üliõpilastel olla senisest veelgi paremad võimalused töö leidmisel. Sellest lähtuvalt on järgmises peatükis uuritud vastajate arvamust, kas EMT kvaliteedimärk võiks anda üliõpilasele tööturul eelise.

2.4. Üliõpilaste ja tööandjate teadlikkus EMT projektist

Selleks, et levitada nii tulevaste üliõpilaste kui ka tööandjate seas teadlikkust EMT projekti eesmärkidest tõlkijate kvaliteedi tõstmisel, peaksid ka ülikoolid oma osalust EMT võrgustikus mingil viisil turundama, võttes arvesse, et EMTs osalemine on vastajate arvates prestiižne ja seega tõstab ülikoolide tõlkeõppekavade mainet. Küsitluse tulemustest selgub aga, et tegelikult kasutavad ülikoolid mainekas projektis osalemist ära vähem, kui võiks arvata.

Tabel 5.

EMT projekti kasutamine õppekavade turundamisel

EMT logo ja/või info	Ülikoolid ⁴
Nii logo kui informatsioon EMT kohta on koduleheküljel	5
Ainult logo on koduleheküljel	4
Muu	1

Tabelist 5 nähtub, et ligikaudu pooled ülikoolidest toovad oma koduleheküljel välja nii EMT logo (vt lisa 1) kui ka lisainformatsiooni EMT projekti eesmärkidest ja taotlustest: *we've put the logo on the webpage of the Programme and have described the aims of the EMT network*

⁴ Ühe respondendi vastus ei vastanud konkreetsele küsimusele, seega on tabelis esindatud ülejäänud kümme vastajat (autori märkus).

there (Ü5); it is on our website, we explain the objectives of EMT programmes to the applicants and try to show how we managed to reach and follow the standard (Ü9).

Teisalt on neljal ülikoolil oma koduleheküljele lisatud vaid EMT logo: *only by using the logo on our web site (Ü8); the EMT logo is in homepage of the study programme (Ü11).* Ehkki logo on tõesti kõige lihtsam viis näitamaks osalust EMT projektis, võib arvata, et kui teadlikkus EMTst väljaspool ülikoole ja Euroopa institutsioone on väike, ning samuti on kaheldav, et tõlkemagistriõpet kaaluvad üliõpilased teavad midagi EMT projektist enne õppima asumist (eriti kui nad ei kandideeri sama kooli bakalaureuseastmelt), siis ainult logo kaudu ei jõua vajalik info nendeni.

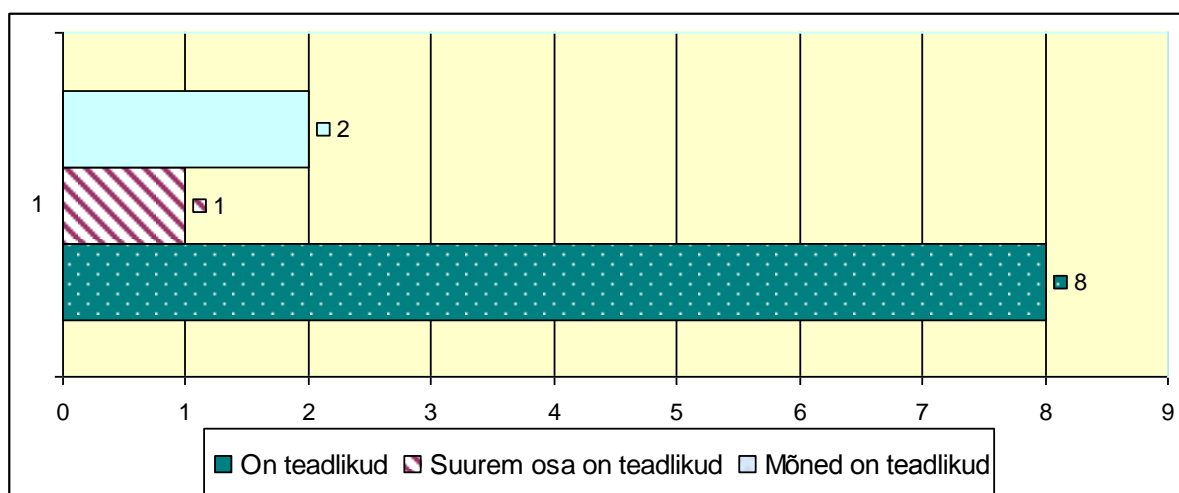
Vaid üks respondentidest kaasab EMT projekti ka lahtiste uste päevadel: *when we present our MA programme every year on open day (Ü4).* Siinkohal võib oletada, et võib-olla kasutavad EMT projekti turundamisel rohkem need ülikoolid, kellel näiteks ei ole pika ajalooga (või ka mainekat) tõlkeõppekava ning vähem need õppekavad, kes näiteks riigisisest juba olid üliõpilaste poolt kõrgelt hinnatud enne EMTga liitumist.

Sellest lähtuvalt paluti respondentidel avaldada arvamust, kas EMT projekti liikmeks olemine tõstab ka programmi usaldusväärsust tulevaste üliõpilaste suhtes. Tulemused on huvitavad, sest tervelt seitse respondenti on selles kindlad: *yes definitely (Ü6); I think so, it is like having a quality programme among all the others (Ü9).* On aga mõnevõrra üllatav, et kui need ülikoolid oma justkui mainekamat ja kvaliteetsemat tõlkeõppekava kuidagi EMT projekti eesmärkide kaudu ei tutvusta või turunda, siis ilmselt ei tea ju tulevased üliõpilased vastavat õppekava teistest usaldusväärsemaks või paremaks pidada. Ka üks respondentidest leiab, et pole täpselt teada, kuidas või mille järgi üliõpilased magistriõpet valivad: *Yes, it should, but it's not always clear how applicants choose Masters courses or what criteria they have when selecting a course (Ü3),* mis vihjab, et vastaja arvates ei pruugi isegi teadlikkus EMT projektist tõsta üliõpilaste huvi ülikooli vastu. Sama leiab ka teine vastaja: *Not being a member might be perceived as a negative, but membership has not fundamentally altered the way the programme is perceived internally or externally (Ü8).* Seega tekib siinkohal kerge vastuolu küsimusega, mis uuris EMT positiivseid külgi, kus eelnevalt leiti, et osalemine programmis tõstab mainet ning toob sisse rohkem paremaid üliõpilasi. Võib siiski öelda, et üldiselt ülikoolid siiski loodavad kõik, et EMT kaudu peetakse nende pakutavat õpet kvaliteetsemaks, mis kindlasti on ka üks motivaator mahuka kandideerimisprotsessi ettevõtmisel. Nagu eelnevast vastusest nähtub, on parem olla EMT projektis kui sellest

väljaspool. Vastustest aga ei selgu, kuidas peaks teadlikkus õppekava kvaliteedist kasvama siseriiklikult, kui fookuses on just tulevased üliõpilased.

Uurides ülikoolidelt nende praeguste üliõpilaste teadlikkust EMT projekti eesmärkidest, on arvamused suhteliselt entusiastlikud. Tervelt 72% vastajatest kinnitab, et nende üliõpilased on EMTst ja selle eesmärkidest teadlikud ning uhked, et saavad magistrikraadi EMT kvaliteedimärgise all (vt joonis 3). Vastajatest üks arvab, et ilmselt on enamik teadlikud, ning ülejäänud vastajad on kahtlevad seisukohal ning leiavad, et ilmselt on vähesed end EMTga kurssi viinud või et ilmselt mingi teadlikkus eksisteerib üliõpilastel juba enne õppekavasse kandideerimist.

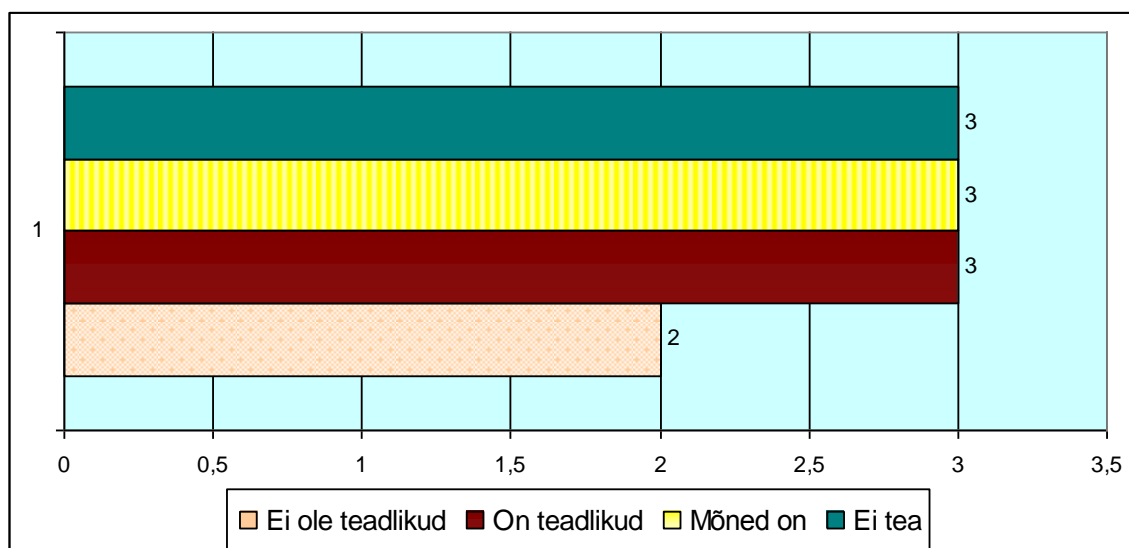
Joonis 3

Üliõpilaste teadlikkus EMTst ja selle eesmärkidest

Paljud vastajatest kinnitavad, et praegused üliõpilased väärtustavad EMT projekti kuulumist: *they are proud of the department (Ü7); they are very aware of it, and we discuss and work with them on the competences they have to acquire. They appreciate it as they feel certain the Master's degree is of good quality (Ü6); they do, because the content of the programme has been improved, which is what they want (Ü9).* Seega on ilmne, et suuremas osas on juba õppivatele üliõpilastele õppekava tunnustamine väljastpoolt oma riiki ning õppekava viimine EMT standarditele vastavaks oluline, sest annab ka neile kindlustunde kvaliteetse õppe saamisest.

Vaid üks vastaja leiab, et ilmselt üliõpilasi EMT projekti eesmärgid ei huvita: *they are aware of the EMT network, but do not show any particular interest in its purpose and objectives* (Ü8). Erisus võib siinkohal taas näiteks tuleneda sellest, et kui üliõpilased on õpet teatud ülikoolis mainekaks ja kvaliteetseks pidanud juba enne EMT võrgustikuga liitumist, siis ei tunta ka erilist vajadust midagi EMT projekti kaudu lisaks saada. Nii märgibki näiteks sama vastaja hiljem, et peavad ennast riigi kõige mainekamaks tõlkekoolitajaks, seega järelikult teavad seda ka üliõpilased.

Seevastu paludes respondentidel mõelda, kas ka tulevased tööandjad: erinevad tõlkebürood ja institutsioonid on EMT võrgustikust teadlikud, siis selgub, et arvamused on märksa enam pessimistlikud (vt joonis 4).

Joonis 4

Tööandjate teadlikkus EMTst

Kaks respondenti väidavad koguni, et tulevased tööandjad ei tea ilmselt veel EMTst mitte midagi: *future employers do not really know EMT* (Ü7). Kolm vastajat leiavad, et ilmselt kohati siiski tööandjad ühtteist EMTst teavad. Näiteks leiab üks neist, et see sõltub paljuski ülikooli kontaktidest tõlkebüroodega: *Some do, some do not. It depends on the contacts with translation agencies* (Ü9) ning teine, et sellest ollakse ilmselt teadlikud vaid Euroopa institutsioonides (Ü11). Kolm vastajat jäävad aga kahtlevale seisukohale: *I don't know if future employers are aware* (Ü3); *cannot say. This has not been tested* (Ü10).

Kokkuvõtlikult ollakse tööandjate teadlikkuse koha pealt küllaltki kahtleval seisukohal ning ilmselt põhjusega, sest pole ka selge, kuidas peaks info tööandjateni jõudma, kui ülikoolid ise teavitustööd ei tee – laiem infolevi võib ehk tekkida alles siis, kui EMT märgi all lõpetajaid tööturule rohkem jõuab ja seda informatsiooni edasi annab.

Sellest lähtuvalt palus järgnev küsimus vastajatel mõelda, kas EMT annab lõpetajale ka mingi eelise tööturul. Siinkohal vastajate arvamused lahknesid. Ühelt poolt leitakse, et üha rohkem levib teadmine EMTst üliõpilaste kaudu: *I think the institutions and organisations know about it and prefer hiring EMT graduates. Translation companies are not all aware of it, but it is more and more known (as students, trainees and graduates mention it to their employers)* (Ü6). Kuid teisalt leitakse, et isegi tööandja teadmine EMTst ei anna vastava ülikooli lõpetajale mingit eelist töökoha leidmisel: *I don't believe it gives an advantage on the job market - ideally, it should, but in practice I doubt it.* (Ü3); */.../ this does not currently seem to be a decisive factor when it comes to employing our graduates.* (Ü8). Võiks arvata, et sellised vastuolulised arvamused, kus ühed leiavad, et EMT on boonus ja teised, et mitte, tulenevad näiteks riigi suurusest ning seega ka tõlketuru suurusest, kuid tegelikult on nende vastajate puhul tegu suurtest riikidest pärit ülikoolidega, mis tähendab, et ilmselt on ka tõlketurg väga lai.

Üldjuhul võib siinkohal kalduda pigem vastajate poole, kes leiavad, et EMT erilist eelist värskest lõpetanud tõlkijatele ei anna. Paljud tõlkebürood peavad ilmselt endiselt asutusesisest koolitust oluliseks ka magistriõppe lõpetanud ja värskest tööle asunud tõlkijate puhul ning pole välistatud, et sarnaselt Eestis levinud arvamusele, et hea proovitöö või pikaajaline kogemus võib tihti olla ka magistrikraadist olulisem, on valdav ka teiste Euroopa riikide tõlkeasutustes. Seega ei pruugi EMT kvaliteedimärk tõlkeasutusi veel piisavalt veenda. See vaatenurk võib muidugi aastate jooksul muutuda, ning seda saaks uurida näiteks süsteemsete vilistlasuuringute läbiviimise kaudu. Siinkohal võib toetuda ka ühe respondendi (Ü8) vastusele küsimuses, kas EMT puhul saaks midagi veel paremaks muuta, kus vastaja vihjas, et praeguse EMT juhatuse plaanides on samuti üheks eesmärgiks saada teada, kas EMT programm mõjutab tööleidmise väljavaateid.

Seda, et EMT projekt ei ole suutnud veel tööturгу drastiliselt mõjutada, näitasid ka vastused küsimusele, kus uuriti, kas EMTga liitumisega seoses on olnud märgata muutusi kohtades, kuhu üliõpilasi tööle võetakse või kuhu nad ise tööle kandideerivad (vt tabel 6).

Tabel 6. Muutused üliõpilaste tööhõives

Tööhõive muutused	Ülikoolid
Muutusi pole	8
On muutused	1
Mõningased muutused	1
Raske öelda	1

Tervelt kaheksa respondenti ei ole märganud, et tõlkeõppekava lõpetajate tööhõives oleks toimunud erilisi muutusi: */.../ a much greater impact was economic crisis (Ü4); we had good employability figures before, they are still good (Ü6);* ning üks vastajatest vihjab koguni, et ei pea EMT projekti kuidagi tööturгу mõjutavaks teguriks: *our department is the most prestigious translator trainer in the country, EMT is part of it, and the reason why we could join (Ü7).*

Need, kes usuvad, et EMT võiks anda tööturul eelise, arvavad pigem ka, et tööandjad tunnevad nende üliõpilaste vastu senisest enam huvi, nagu illustreerivad kahe respondendi vastused: *the students are approached by the leading translation agencies. They ask for the students' contacts and approach them when they need new translators, project managers, etc (Ü5); not massive but some students have applied for a placement outside the country and the EMT would be an advantage (Ü2).* Siinkohal on huvitav märkida, et üks ülikool näeb eelist siseriiklikul tööturul, kuid teine välisriikidesse tõlkeametitele kandideerimisel. Need, kes aga kahtlevad, et EMT võiks lõpetajatele anda eelise tööturul, pigem ei näe ka muutusi oma lõpetajate tööhõivealases statistikas: *it is hard to tell. We are aware that our students are in demand, but the breakdown by employees does not show differences on a year-to-year basis (Ü9).*

2.5. EMT pädevuste õpetamine õppekavas

Küsitluse kolmas osa uuris ülikoolidelt, kuidas nad erinevaid EMT pädevusi õppekava raames õpetavad ning kuidas oskavad näha erinevate osaoskuste arendamist oma õppekavas. Algatuseks paluti respondentidel hinnata, kas nende arvates on õppekava pikkus piisav kõikide pädevuste õpetamiseks ja omandamiseks. Teatud mööndustega leidis enamik

vastajaid, et nende õppekava pikkus on piisav EMT pädevuste omandamiseks: *A one-year Master programme is enough* (Ü3); *Yes, it is enough. Of course, internships can always be longer* (Ü9). Mõned vastajad leidsid, et õpe annab baasi, kuid üliõpilased peavad siiski ka edaspidi pädevuste arendamise nimel töötama iseseisvalt: *it is enough to give a good basis, the students have to build on this later on* (Ü7); *yes, as any educational programme it sets the ground work for further developments* (Ü10). Vaid üks respondentidest leidis, et teatud pädevused peaks üliõpilane olema omandanud juba enne magistriõppesse asumist: *no, the linguistic and intercultural competences, in particular, need to be acquired before entering the Master's degree programme* (Ü8). Ülikoolide lahknevad arvamused on siinkohal väga huvitavad ning on üllatav, et nii vähesed ülikoolid märkisid teatud eelduste või pädevuse olemasolu vajalikkust enne magistriõpet. Siinkohal ei mängi vastustes rolli ka see, kas õppekava on ühe või kahe aasta pikkune.

2.5.1. Keeleoskuspädevus õppekavades

Eelnevast lähtudes paluti ülikoolidel kirjeldada, kuidas nad üliõpilaste keelepädevust määravad, sest vastavalt EMT tõlkepädevusmodelile on üks osa ka keeleoskuspädevus, mis peaks tegelikult suures osas magistriõppesse astudes omandatud olema (EMT tõlkepädevuste dokument märgib, et pädevused eeldavad C1 tasemel keeleoskust), ehkki sellele pööras eraldi tähelepanu vaid üks respondentidest. Sellele vaatamata märkisid enamik vastajatest, et keeletase määratakse juba varasemalt sisseastumisel, kuid mingisuguseid keeleõppetunde üliõpilased lisaks ei saa: *all students have to provide proof of language competence before they start the course. We do not provide additional language courses* (Ü3); *at the entrance examinations and during the courses of translation and editing. There are no extra language classes* (Ü9); *if they are languages bachelors, we just check their previous results, if they are other bachelors, we give them a test. No extra language course* (Ü6). Seega tundub olevat tavaline praktika, et keeleoskustase tehakse kindlaks juba sisse astudes.

Üks vastajatest märkis siiski, et keeleoskust pisut lihvitakse õppe jooksul või praktiliste tõlkeseminaride kaudu: *via the translation components of the course and a module entitled 'professional communication' where students have to use their two foreign languages in professional situations. There are no 'language learning' courses per se* (Ü8); ning üks vastajatest kirjutab, et üliõpilastel on võimalus keelt lisaks õppida: *additional language*

courses are offered by the School should they consider taking them (Ü10). Sellest lähtuvalt võib järeldada, et keeleoskuspädevuse arendamisega eraldi õppekava raames enamasti ei tegeleta, vaid seda nähakse pigem osana teistest ainetest ning leitakse, et üliõpilane täiustab oma keeleoskust terve programmi vältel tõlkekompetentsi arendades.

2.5.2. Kultuuridevaheline ja tõlketeenuse osutamise pädevus (produktisioonimõõde) õppekavades

Vastajatel paluti kirjeldada, kuidas omandavad üliõpilased teadmisi kultuuridevahelisest kommunikatsioonist. Et EMT tõlkepädevusmudel seob tekstianalüüsi lähedalt kultuuridevahelise kommunikatsiooni dimensiooniga, kuhu alla kuulub ka näiteks allteksti ja sõnamängude ning kultuuriliste elementide äratundmine tekstis, siis on siinkohal kahte osaoskust võrreldud koos.

Nagu võis arvata, oldi enamasti arvamisel, et kultuuridevahelisi erinevusi peab õpetama praktiliste tõlkainete raames: *we discuss issues related to interculturality when analysing their translations* (Ü7). Vaid üks vastajatest märkis, et neil on eraldi kultuuridevahelise kommunikatsiooni aine, mis hõlmab praktikuid väljastpoolt ülikooli: *the course in intercultural communication besides a practical project includes also guest lectures by translation industry professionals who share their experience in project management* (Ü5).

Kvaliteetse tõlketöö tegemiseks on kahtlemata vajalik osata oma valikuid põhjendada ning analüüsida erinevaid tekkinud probleeme. Sellest lähtuvalt uuriti, kuidas on õppekavasse integreeritud toimetamine ja tekstianalüüs. Paljud kirjutasid, et selle jaoks on kas eraldi kursus või moodul: *they have a special course in first year, and most translation courses include some revision exercises* (Ü6); *there are specific modules for proof-reading, editing and quality assurance in the first and second years of the programme* (Ü8). Üpris huvitavalt vastas üks respondentidest: *students have an editing course. They also do an in-depth analysis of a book* (Ü5), kus selgub, et lisaks eraldi toimetamiskursusele on üliõpilastelt nõutav ka üpris mahukas töö raamatuanalüüsi näol, mis ilmselt aitab kaasa nii mõnelegi kultuuridevahelise kommunikatsiooni pädevuse osaoskuse omandamisele.

Mõnel juhul võib arvata, et ilmselt kuulub toimetamine pigem tõlkeainete raamesse. Näiteks vihjab järgnev vastus, et vastavad õpieesmärgid on kohaldatud muudesse tõlkeainetesse: *we have specific course objectives for proof-reading/editing. Yes, we have specific course*

objectives for text analysis (Ü10). Teised leiavad, et üliõpilased õpivad toimetamist ja tekstianalüüsi iseenda või teiste töid korrigeerides: *students learn to proofread their own translations. /.../ in translation modules, students analyse texts in terms of structure etc.* (Ü3); *by reading each others' work and proofreading sample texts* (Ü7); *mutual translation analysis between the students* (Ü11). Üksteise tõlgete analüüsimine aitab ilmselt ka oma vigu paremini märgata ning arendab argumenteerimisoskusi, mis aitab oma tõlkevalikuid põhjendada.

Vastajatel paluti ka selgitada, kuidas on õppekavasse kaasatud tõlkevalikute põhjendamine ja tõlkeprobleemide kindlakstegemine ja strateegiline lahendamine. Enamasti leiti, et see kuulub praktiliste tõlkeainete juurde: *by translating and commenting on their choices, discussing them with their teachers* (Ü6); *yes, they write commentaries to justify their translation choices/strategies* (Ü2). Üks vastaja märkis lisaks, et probleemilahendus ja oskus põhjendusi tuua on nende õppekavas oluline ka kirjanduslikus tõlkes: *during the classes of Translation Methodology (translation from A, B and C languages, 6 hours a week) and during an optional course of literary translation.* (Ü9) Teine vastaja märkis, et tõlkevalikute põhjendamine ja probleemianalüüs ongi tõlkeõpetuse lahutamatu osa, millega konkreetses ülikoolis alustatakse juba bakalaureusetasemel: *this is integrated in the specialised translation and localisation modules. Identifying problems and choices is an integral part of their training as translators. This is also covered in the 3rd year of the BA degree in translation* (Ü8).

Ilmselt on nende konkreetsete pädevuste õpetamine praktilistes tõlkeainetes ka põhjendatud ning selliseid aineid peakski tõenäoliselt mitmekesistama muude ülesannete ja harjutustega, et arendada erinevaid osaoskusi nagu valikute põhjendamise oskus, teksti analüüs kultuuri vaatenurgast, alltekstide ja peidetud tähenduste otsimine, probleemide lahendamine jms.

2.5.3. Informatsiooni hankimise pädevus ja tehnoloogiline pädevus

Järgnevalt paluti vastajatel kirjeldada, milliseid tehnoloogilisi abivahendeid õppekavas kasutatakse ja kasutama õpetatakse ning samuti, millisel määral hõlmab see erinevate andmebaaside ja korpustega tutvuse tegemist. Nagu võis ka arvata, nimetasid kõik pikema selgituse andnud vastajad esmajoones CAT programme ehk tõlkeabiprogramme, neist viis vastajat töid nimeliselt välja nii Tradose kui MemoQ programmid, üks vastajatest nimetas

ainult Tradost. Teisalt võib öelda, et kõigil vastanud ülikoolide õppekavadel on tehnoloogilistele abivahenditele pisut omamoodi lähenemised. Näiteks kaasatakse ühes vastaja ülikoolis tehnoloogiaalase aine õpetamiseks väliseid isikuid: *Trados, Studio, Memo Q, there are classes on translation memories and tools, on machine translation, and the like. We hire professionals to deliver this course* (Ü9). Teise vastaja õppekavas integreeritakse tõlkeabiprogrammid ka tõlkeanalüüsi: *CAT tools, terminology sites, corpus-based search >we discuss how to use these when analysing their translations* (Ü7). Kolmas vastaja märkis samuti, et tehnoloogilisi abivahendeid kasutatakse ka tõlketundides: *yes, the usual term bases + CAT tools are taught in specific courses, and they are used by translation teachers in class* (Ü6). Huvitavaid õpetamisviise kaasatakse ka neljanda vastaja tõlkeõppekavas: *they are introduced to subtitling programme. Yes, the students have an introduction into internet resources for translators. The compulsory reading includes an MA paper about resources available for the country's translators. All assignments in practical courses encourage usage of internet databases, etc* (Ü5). Siit nähtub, et õpetatakse lisaks ka subtitreerimisprogrammi, mida ei märkinud vastustes ükski teine respondent. Huvitav on ka aine raames teatud magistritöö kohustuslik lugemine.

Kõige põhjalikumalt on kirjeldanud vägagi huvitavat lähenemisviisi tõlke tehnoloogiliste aspektide õpetamisel üks respondent: *Technology is a big element of our course and students have specific modules where they can practise using different tools and trying them out in particular computer labs*. Täpsemalt kirjeldab ta kolme erinevat projekti, millega üliõpilased tegelevad. Esimene neist on terminoloogiaalane töö: *computerised terminology assignment: A major project that involves the conduct of original research in a technical area, write-up of that research in a technical report, evaluation of selected hard-copy and online resources, crafting of appropriate definitions, selection of useful examples of usage, development of a term base (normally using SDL MultiTerm 2009), and generation of a user-friendly print glossary*. (Ü3)

Teine projekt, mida sama respondent kirjeldab, hõlmab tõlkeabiprogrammi abil tõlkimist ja nii algteksti kui tõlkeprotsessi analüüsi: *practical project requiring students to use the Analyse tool in SDL Trados TW and to carry out a substantial amount of translation using SDL Trados TW, with a view to ascertaining the properties of source texts that make them amenable to TM-supported translation. Students deliver a commentary on the analysis and translation process* (Ü3).

Kolmanda näitena kirjeldab respondent, kuidas üliõpilased peavad masintõlkeprogrammide essee kaudu kriitilise hinnangu andma: *Machine translation project. Typically students evaluate a machine translation system, using a variety of techniques, and report on their findings in a critical 3,000 word essay.* (Ü3). Kahtlemata eristub selline lähenemine teistest vastustest märkimisväärselt, sest siinkohal üliõpilased mitte ainult ei tutvu korpuste ja terminibaasidega, vaid peavad tarkvara abil ise koostama glossaari ja oma terminibaasi, mille kaudu on võimalik omandada vastava tööriista peensused. Ka teine projekt on leidlik selles mõttes, et kaasab ilmselt mitme EMT pädevuse omandamist üheaegselt: üliõpilased õpivad selgeks ühe tõlkeabiprogrammi, harjutavad selle kasutamist ning analüüsides algteksti, õpivad ka algteksti omadusi märkama ning ühtaegu saavad parema arusaama omaenda tõlkimisprotsessist. Lähtudes Anthony Pymi (2012) arvamusest, et masintõlge võtab peagi üle tõlkijate praeguse töö, on kiiduväärne ka põhjalikkus, mis kolmanda projekti puhul suunatud masintõlke analüüsile.

2.5.4. Tõlketeenuse osutamise pädevus

Järgevalt uuriti vastajatelt, kuidas on tõlketeenuse osutamise pädevus integreeritud õppekavasse, ehk mida õpetatakse üliõpilastele turundusest, läbirääkimisoskuste kohta, tõlkimisega seotud õiguslikest aspektidest ning kas sellega kaasneb ka eetika, vastutuse ja iseseisvuse õpetamine. Kuus vastajat tõid välja, et õppekavas on selle pädevuse jaoks eraldi aine. Nendest kolme vastaja vastustest võis välja lugeda, et neid oskuseid ja pädevusi õpetatakse mingisuguse aine raames. Näiteks kuulub tõlkemetodoloogiaalne aine ühe ülikooli tõlkeõppekavasse: *there are no separate courses of marketing, but responsibility, ethics and independence, negotiational abilities and legal matters are all included into the content of Translation Methodology* (Ü9). Teisel juhul on tõlketeenuse osutamise pädevus kirjutatud mingite ainete õpieesmärkidesse: *we have specific course objectives for legal framework, marketing, negotiation, including ethics. No teaching responsibilities given to students* (Ü10).

Teise kolme vastaja õppekavades on aga rakendatud väga huvitavaid praktilisi lähenemisi, kus simuleeritakse reaalselt töökeskkonda. Üks respondent kirjeldab õppekava raames loodavat üliõpilasfirmat: *students run a junior company where they have to negotiate with clients and manage the business* (Ü6); teine vastaja kirjeldab, kuidas õppekavas harjutatakse

projektijuhtimist: *students also take part in group projects involving project management (teams of 10-15 students working on collaborative technical translation projects over one week periods, longer projects over 1 or 2 semesters, etc.). Simulated negotiations are conducted with the help of practising professionals (agency managers, etc.)* (Ü8); ka kolmas vastaja kirjeldab, kuidas aine raames imiteeritakse tõlkebüroo tööd: *we have a course Translation Management. We simulate a foundation and working in a translation agency.* (Ü11). Selline praktiline väljund katab hästi ära EMT tõlketeenuse osutamise pädevuse all toodud osaoskused ning annab hea ettevalmistuse ka näiteks praktikale minekuks, sest üliõpilasel on töökeskkonnast selgem ettekujutus. Turvalises keskkonnas reaalse tööolukordade praktiseerimine maandab ka hirmu eksimise ees.

Kindlasti on tõlketeenuse osutamise pädevuse õpetamisel otstarbekas kaasata professionaalseid tõlkijaid ja praktikuid. Nii ka üks vastajatest kirjeldab: *we have a Preparation for the Profession course that includes all these aspects. The guest lecturers from different language service providers and students' own research summed up in presentations add to the training.* Professionaalid on kahtlemata kursis tõlkealal toimuvate muutustega ja probleemidega ning annavad teoreetilisele õppele palju juurde.

2.5.5. Temaatiline pädevus

Viimaks uuriti vastajatelt ka EMT pädevusmudelil välja toodud temaatiliste osaoskuste kohta, mida konkreetseks aineks konkreetsete õpiväljunditega on ehk kõige keerulisem formuleerida ning seetõttu tuleb näiteks õppima õppimise oskust, uudishimulikkust, analüüsi- ja üldistamisoskust anda üliõpilastele edasi teisiti. Paar vastajat ka leidsid, et temaatiliste osaoskuste edasiandmist on õppekavas keeruline defineerida: *I suppose. This is difficult to quantify* (Ü2). Teine respondent leidis, et magistriastmes see polegi enam niivõrd oluline: *it is important for bachelor degree students, not for masters degree. They know, how to learn* (Ü11). Kolmas vastaja on pigem arvamusel, et ehkki neid oskusi õppekavas õpetatakse, on esmatähtis õpetada üliõpilasi, kuidas töötada, kuid edasine on nende endi teha: *Yes, it is an integral part of all courses. Information mining, sources of references and background information are an important part of the analysis. Students are evaluated for their active participation in the classroom work and homework on these aspects. We think that we only teach students HOW to work, but they will have to progress themselves* (Ü9).

Üks vastajatest leidis samuti, et need oskused peavad juba loomult tõlkija isiksuse juurde kuuluma: *Translators have to be interested in learning about new topics and in carrying out the research to be able to translate information on a new topic* (Ü3).

Samas leidis ka väga huvitavaid lähenemisi. Nii kirjeldab üks respondent, kuidas nad julgustavad üliõpilasi uurima ja küsima: *we invite experts from different fields to give their presentations. We also encourage students' questions that we try to answer. For more difficult problems we seek advice and involve different experts and share their answers with the students thus proving how important the student questions are* (Ü5). Selline lähenemine on toetav ja aitab kaasa üliõpilaste uudishimulikkuse arendamisele, sest nad teavad, et nende küsimused on oodatud. Üks vastajatest peab samuti oluliseks üliõpilastele õige keskkonna loomist: *through the various individual and team projects proposed. No, we do not enforce, but we create the medium for such mindset to be developed through the activities conducted* (Ü10).

Väga huvitavat lähenemist kasutatakse aga veel teisegi respondendi ülikoolis: *via what we call 'stages internes' (team projects) and tutorials given by 2nd year Master's students on translation tools, internship protocol, etc. Each 'generation' of students is expected to pass on their knowledge and experience to the next* (Ü8). Üliõpilaste kaasamine on väga nutikas lahendus, mis on kasulik nii õpetatavatele üliõpilastele kui ka õpetavatele üliõpilastele endile.

Tegelikult võib aga vastustest välja lugeda, et temaatilise pädevuse omandamine on vastajate arvates rohkem üliõpilaste endi ülesanne ja eks nii see võiks olla, kuid ülikoolide peamine ülesanne on siinkohal luua head õpitingimused ja ülalmainitud omadusi toetav keskkond – mis iseenesest ei ole samuti lihtne ülesanne.

2.5.6. EMT tõlkepädevuste olulisus õppekavas

Kokkuvõtvalt paluti vastajatel hinnata oma õppekavasid tervikuna ning märkida, milliseid pädevusi EMT pädevusmudelist peetakse õppekavas kõige olulisemaks ning samuti, millistele pädevustele võiks õppekavas senisest veelgi enam tähelepanu pöörata.

Seitse vastajat üheteistkümnest leidis, et pädevuste hulgast ei saa välja valida ühtegi pädevust, mis oleks olulisem kui teised: *all competences of the EMT wheel of competences are equally important to us, none can be left aside* (Ü1); põhjendusena, miks ühtegi pädevust olulisemaks pidada ei saa tõi teine respondent välja: *translation competence crowns all the*

other competences taken together. All six EMT competences are important (Ü9). Leidus siiski kolm vastajat, kelle arvates EMT pädevusmudelis peaks mõningate pädevuste arendamisele panema enam rõhku. Esimene neist pidas olulisemaks informatsiooni hankimise ja tehnoloogilist pädevust: *research and technology are very important for all would be translators. Knowing how to search well, and how to discriminate between different, possibly conflicting results, is essential. Translators have to be familiar with technology and be willing to use new technology as programmes are refined and new programmes appear* (Ü3). Ka teise vastaja poolt olulisimaks peetavad pädevused võib liigitada informatsiooni hankimise ja tehnoloogilise pädevuse alla, kuid lisaks peab ta oluliseks veel keeleoskust: *language, terminology, CAT-tools* (Ü7). Kolmas vastaja aga arvab teisiti: *learning to behave professionally and learning to ensure quality at every stage of the translation process* (Ü8).

Huvitaval kombel on arvamused küllaltki erinevad – kaks neist küll peavad sarnaselt tehnoloogia ja tõlkeabiprogrammide kasutamise oskust kõige olulisemaks ning mõningase erinevusega informatsiooni hankimise pädevust, kuid üllatuslikult arvab üks respondentidest, et kõige olulisem on professionaalsus ja kvaliteedi tagamine, mille EMT pädevusmudelis võiks liigitada tõlketeenuse osutamise pädevuse alla.

Ehkki suurem osa vastajatest peab kõiki EMT mudelis olevaid pädevusi ühtviisi oluliseks, siis tervelt kuus vastajat arvas, et ehk võiksid nad siiski teatud aspektidele õppekavas pöörata senisest rohkem tähelepanu. Nii leidis üks vastaja: *More language specific classes but this means more funding* (Ü2). Seega, kui eelnevalt märkis suurem osa vastajatest, et nende õppekavades eraldi keeleõppeaineid ei ole, siis üks vastajatest siiski hea meelega näeks selliseid aineid rohkem õppekava raames õpetatavat. Teised vastajad tõid välja erinevaid aspekte, millele õppekavas senisest enam rõhuksid: *marketing skills* (Ü5); *verbal communication with professional partners and stakeholders* (Ü8); *information mining* (Ü6); *CAT-tools, self-development* (Ü7); *translation technologies* (Ü11). EMT tõlkepädevusmudelis jaotuksid need põhimõtteliselt tõlketeenuse osutamise, informatsiooni hankimise ja tehnoloogilise pädevuse alla.

Siinkohal võib taaskord tõmmata paralleeli Anthony Pymi (2012) seisukohaga, kes leidis, et EMT pädevusmudel võib ajast maha jääda just tehnoloogilise ja temaatilise pädevuse seisukohast vaadatuna. Ehkki ülikoolides küll teatud määral pööratakse ka masintõlkele tähelepanu, peavad nad ise siiski olulisemaks tõlkeabiprogrammide õpetamist. Seega ei saa ülikoolide arvamusest lähtuvalt väita, et EMT oleks tehnoloogilise pädevuse poolest ajast maha jäänud mudel, sest ülikoolid ise leiavad, et seda on pidevalt vaja arendada. Samuti

peavad vastajad huvitaval kombel küllalt oluliseks tõlketeenuse osutamise pädevust, leides et suhtlusoskustele ja turundusoskustele võiks senisest enam tähelepanu pöörata. See võib tuleneda muudatustest seoses tänapäeva ühiskonna ettevõtlust soosiva hoiakuga, kus senisest enam lõpetajaid soovib töötada vabakutselisena ning Euroopa Liidu piires tegutsemine pakub paremaid võimalusi oma tegevust laiendada ja teenust pakkuda ka teistes riikides.

3. Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli kogemus EMT programmi kandideerimisel

EMT võrgustiku liikmeks on kandideerinud ka Tartu Ülikooli tõlkeõpetuse õppekava ning Tallinna Ülikooli kirjaliku tõlke õppekava, kuid kumbagi pole EMT programmi paraku siimaani vastu võetud. EMT võrgustikku kandideerijate avaldusi hindav ekspertgrupp saadab igale mitte vastuvõetud ülikoolile ametliku dokumendi tagasisidega, kus on välja toodud õppekava tugevused ja nõrkused ning tehakse spetsiifilisi ettepanekuid ja antakse soovitusi õppekava arendamiseks. Järgnevalt on välja toodud kokkuvõtte nii Tartu kui Tallinna Ülikooli viimase, 2014. aasta avalduste tagasisidest.

Tallinna Ülikoolile antud üldistes kommentaarides on välja toodud, et õppekava sisu ja ülesehitus on seotud EMT põhiliste pädevuste saavutamisega. Kritiseeritakse, et kandideerimisvormis leidub lünki, mõned kriteeriumid pole selgelt välja toodud ning ühe aine kirjeldus on puudu. Samuti on ära märgitud, et tõlketehnoloogiate ainele on õpetamisteenus ostetud väljastpoolt. (EMT Network 2014a)

Tallinna Ülikooli tugevusteks peavad EMT hindajad erialatõlkeainete laiaulatuslikku valikut ning seda, et kõik EMT pädevused on õppekavas hästi kaetud, õppekava pöörab tähelepanu üliõpilaste kriitilise mõtlemise arendamisele ja aitab üliõpilastel hinnata enda vajadusi elukestvate õppele ja arengule. Lisaks kiidetakse suurt praktikute osakaalu õppejõudude hulgas ning seda, et ained ja praktika annavad kokku hea ettevalmistuse ametiks. Samuti leiti positiivne olevat kolm nädalat kestev ametialane töötamine, mida juhendatakse ja hinnatakse, kuid mida võiks pikendada veelgi, ning viimasena tõlkebüroo kaasamist tõlketehnoloogiate õpetamiseks. (ibid.)

Tallinna Ülikooli puhul peeti nõrkadeks külgedeks seda, et osakonnal on puudu ametlik lõpetajate tööhõivealane statistika, lõpetajate arv on küllaltki väike (ehkki mööndakse, et see ilmselt tuleneb riigi väiksusest), hindamiskriteeriumide kohta on vähe infot, pole antud detailset infot raamatukogus leiduvate materjalide, ajakirjade jms kohta. Samuti leiti, et

ülikoolis on vähe abivahendeid ja ressursse tõlketehnoloogiaalaseks koolituseks ning et lõpetajate kohta info kogumine on olnud sihtotstarbeline ainult EMT jaoks. (ibid.)

EMT poolsed juhised Tallinna Ülikooli tõlkeõppekavale hõlmavad selgesõnaliste hindamiskriteeriumide arendamist igale aineüksusele, lisaks soovivad hindajad juurutada ametlik süsteem vilistlaste tööhõive kohta info kogumiseks, seada sisse üldine karjäärikoolitus ning võimaldada ligipääs peamistele tõlketehnoloogia tarkvaradele. Sellegipoolest on hindajate arvates Tallinna Ülikooli õppekavas EMT tõlkepädevuste õpetamine tagatud. (ibid.) Väga märkimisväärne puudujääk ei ole ilmselt ka lõpetajate kohta süstemaatilise info kogumine, sest ka üks võrgustikku kuuluv ülikool tunnistab, et neil puudus pikaajaliselt kogutud info lõpetajate kohta ning seda ka kandideerimisel tunnistasid, kuid võeti sellegipoolest vastu. Seega võib oletada, et negatiivse vastuse põhjuseks oli üliõpilaste vähene ligipääs tõlkeabitarkvaradele ning EMT hindajad võisid leida, et kui vastava aine õpetamine toimub väljaspool ülikooli, siis jääb ilmselt ka pisut puudu seostatusest teiste praktiliste tõlkeainetega.

Tallinna Ülikooli tõlkeõppekava juhi arvates on EMT tagasiside nende ülikooli taotlusele olnud kohati veider ja arusaamatu, kuid ta mõonab, et tõlketehnoloogiaalase aine õpetamise võimalus ülikoolis puudub ning sellealast kursust korraldab praegu tõlkebüroo oma inimestega ja asukohaga büroos. Ülikoolis vastavat võimalust ega ligipääsu tõlkeabiprogrammidele pole. Sellest lähtuvalt on plaanis ka kursust arendada ja ülikoolikesksemaks muuta ning üliõpilastele parem ligipääs tõlkeabiprogrammidele võimaldada. (M. Taukar, kirjavahetus mais 2015)

Tallinna Ülikooli tõlkeõppekava juht märgib ka, et esialgu ei ole plaanis õppekavale EMT märgist uuesti taotleda (ibid.).

Tartu Ülikoolile antud selgituses on ära märgitud 2010. aastal loodud õppekava erinevus eelmisest õppekavast, mistõttu on hindajatel tekkinud küsimus, kas eelneva programmi all lõpetanuid võib arvestada ka selle õppekava alla. Et õppekava koosneb kahest suunast: kirjalik ja suuline tõlge, siis on märgitud, et suulise tõlkesuuna valinud üliõpilased EMT pädevusi ei omanda. Samuti kirjutatakse, et osa dokumente ja infot on puudulikud ning struktureeritud andmed üliõpilaste juhendamise kohta puuduvad. (EMT Network 2014b)

Tartu Ülikooli tugevuseks peetakse erinevate keelekombinatsioonide õppimise võimalust, häid sidemeid erinevate keelte osakondadega ning et õpiväljundid on põhjalikult selgitatud ja vastavalt kriteeriumidele hinnatud (ibid.).

Tartu Ülikooli nõrkadest külgedest on välja toodud see, et vaid üks suund (kirjalik tõlge) on EMT eesmärkidega kooskõlas, kuid suulise tõlke suund mitte. Ülikool ei paku piisavalt toetust tõlkefirmadesse praktika leidmisel ning nõutud pole ülikoolipoolse lepingu sõlmimine. Samuti leitakse, et ligipääs tõlkeabiprogrammidele on pigem kehv ja olemasolevad tõlkeabiprogrammid on turunõuetega vastavuses püsimiseks liiga vanad. Lisaks puudub õppekavas aine või moodul, mis valmistaks üliõpilasi ette erialaseks ametiks ning pole kehtestatud ametlikku süsteemi vilistlaste tööhõive kohta andmete kogumiseks. (ibid.)

EMT soovib õppekava struktuuri, õppejõudude profiilid, keelenõuded ja ligipääsu tõlkeabivahenditele ja praktikale põhjalikult parandada ning viia EMT kriteeriumidele vastavaks. Prioriteediks võiks olla parema ettevalmistuse loomine erialaseks tööks ning tööhõiveandmete kogumiseks süsteemse plaani väljatöötamine. Lisaks soovitatakse parandada võimalusi õppejõudude asutusesiseseks koolituseks. (ibid.)

Võib oletada, et negatiivse vastuse võis suures osas tingida õppekava kaks suunda, sest suulise tõlke suuna lõpetajad ei vasta kõikidele EMT standarditele, kuid EMT märgi saab õppekava tervikuna (I. Anvelt, kirjavahetus, mai 2015). EMT taotluse esitanud õppekava programmijuht selgitab, et kunagine suulise ja kirjaliku tõlke õppekavade liitmine ei tulenenud õppejõudude poolt, vaid oli ülikooli juhtkonna soov ning sellest tulenevalt ei ole suundade eraldamist taas eraldi õppekavadeks oodata niipea.

Teisalt on tehnoloogilise pädevuse õpetamises toimunud muutused paremuse poole, üliõpilased saavad tasuta kasutada MemoQ tõlkeabiprogrammi oma arvutites, soetatud on 2014. a Tradose versioon ja sõlmitud leping ettevõttega Memsource. Tõlketeenuse osutamise pädevuse koha pealt leiab õppekava juht, et seda oleks tarvis õpetada põhjalikumalt kui praegu, kuid eraldi õppeainet sellest mahuliselt ilmselt kujundada ei annaks. (ibid.)

Tõlkeõpetuse osakonna juhataja kinnitusel on neil ka edaspidi plaanis õppekava taotlus uuesti EMT võrgustikku kandideerimiseks esitada. (T. Loogus, isiklik vestlus mais 2015)

4. Järeldused ja diskussioon

Küsitlusest selgunud tulemustele toetudes saab teha mõningaid järeldusi, kuidas EMT projekt mõjutab või on mõjutanud võrgustikus osalevaid ülikoole ja üliõpilasi, kes EMT pädevusmodeli järgi koolituse saanud, kuid annab ka aluse teha ettepanekuid, mida võiksid rakendada Tartu ja Tallinna ülikoolide tõlkeõppekavad. Tulemused annavad diskussiooni osas aluse asetada EMT tõlkepädevusmodel laiemalt ka Eesti ja Euroopa tõlketuru konteksti.

4.1. Järeldused

Kuidas hindavad ülikoolid EMT projektis osalemise kogemust ning milles väljenduvad EMT projekti kasulikud omadused ülikoolidele?

Analüüsi tulemusena selgus, et ülikoolide tõlkeõppekavadega seotud inimesed hindavad võrgustikus osalemise kogemust positiivseks eelkõige koostöö ja kontaktide loomise seisukohast. Respondendid hindavad võimalust samal alal tegutsevate inimestega kogemusi vahetada ning seeläbi olla kursis tõlkealal toimuvate arengutega. Samuti selgus, et ülikoolid peavad EMT võrgustikku üpris mainekaks ja prestiižseks, kuhu on parem kuuluda kui sellest väljaspool olla. Leiti, et võrgustikku kuulumine aitab püsida esiplaanil ning olla tunnustatud nii oma koduriigis kui ka väljaspool seda. Ülikoolidele on oluline ka teadmine, et nende õppekava on kvaliteetne ning võrgustikus osalemise kaudu on pidevalt tagatud õppe kõrge kvaliteedi säilitamine. Samuti leiti, et liikmeks olemine tõstab õppekava usaldusväärsust tulevaste üliõpilaste silmis.

Lisaks usuti, et EMT liikmesuse tõttu astub tõlkeõppekavadele rohkem paremaid üliõpilasi. Selgus, et õppekaval õppivad üliõpilased saavad respondentide arvates kasu tunnustatud diplomist, kuid õppe jooksul on neil ka parem võimalus saada tasustatud praktikat (Euroopa institutsioonides). Samamoodi leiti, et Euroopa kirjaliku tõlke peadirektoraadi tugi on oluline, ning väga hinnatakse võrgustiku korraldatud ühiseid konverentse kui viisi ennast ja oma koolitajapädevusi arendada.

Huvitava tulemusena peeti EMT võrgustikus osalemist oluliseks ka ülikoolisiselt, sest õppekava tunnustamine rahvusvahelisel tasemel tähendab vähem survet õppekavasse muudatuste tegemiseks ülikooli kõrgematelt instantsidelt.

Kas midagi vajaks projektis veel arendamist?

Peamised ettepanekud EMT võrgustiku paremaks toimimiseks puudutasid pigem administratiivseid küsimusi. Nii soovitati näiteks pöörata rohkem tähelepanu konverentside praktilisele poolele ning kutsuda esinema rohkem kõnelejaid erinevatest valdkondadest. Samuti leiti, et õppekavadevahelist suhtlust võiks hoogustada veelgi enam, sest praegu põhineb see pigem isiklikel kontaktidel.

Suur murekoht oli vastajate arvates ka kandideerimisprotsess, mis on liiga mahukas, kogu avalduse täitmiseks vajamineva info kogumine võtab liiga palju aega ja ressursse. Samuti ei ole vastajate arvates alati kõik avalduses vajaminev info lihtsasti kättesaadav.

Mitu vastajat tõid ka välja, et ehkki koolitajate tasandil on suhtlus hea, ei ole üliõpilaste tasandil piisavalt võimaldatud omavaheline kogemuste vahetamine ja omavaheline suhtlus ning seega võiks rohkem ka keskselt julgustada üliõpilasi erinevatest projektidest ja üritustest osa võtma.

Veel toodi välja, et võrgustiku paremaks toimimiseks ja üliõpilaste karjäärivõimaluste kohta rohkema info teadasaamiseks peaks EMT pöörama rohkem tähelepanu võrgustikus osalevate ülikoolide vilistlaste käekäigule pärast lõpetamist.

Kuidas on EMT mudeli ülevõtmine ülikoolide õppekavasid mõjutanud?

Analüüsi tulemusena selgus, et ligi pooltest õppekavadest ei ole EMT võrgustikku pääsemise nimel õppekavasse muudatusi teinud, ning järelikult vastasid EMT kriteeriumidele juba enne võrgustikku vastuvõtmist. Samas mõõndi, et teatud aspektidele õppekavas pöörati ka teadlikult pisut rohkem tähelepanu EMTsse kandideerimisel.

Ehkki mõnel juhul väideti, et muudatused oleksid õppekavasse tehtud nii või teisiti, siis selgus, et paljud ülikoolid on pidanud vajalikuks ka võrgustikku saamise nimel õppekava teadlikult ja sihilikult muuta ning EMT standarditele vastavaks viia. Mõnel juhul valmistuti EMT võrgustikku vastuvõtmise nimel ette aastaid. Ülikoolide õppekavasid on muudetud, eelkõige lisades mõningaid uusi aineid või täiendades õpieesmärke. Selgus, et ülikoolid on

õppekava muudatuste puhul tähelepanu pööranud enam sellele, et täidetud oleks tõlketeenuse osutamisega ja tehnoloogilise pädevusega seotud kriteeriumid. Huvitaval juhul olid mõned muudatused seotud ka praktikaaja pikendamisega ning näiteks üks vastaja tõi välja, et ehkki riiklikult ei ole magistriõppes praktika kohustuslik, siis EMT kriteeriumidele vastamiseks lisasid nad praktikaaine oma tõlkeõppekavasse. Samuti võib öelda, et õppekava puudujääke analüüsid arutletakse arendamist vajavate pädevuste kontekstis, ehk ka õppekavade arendamisel osatakse lähtuda EMT pädevusmudelist.

Kas EMT mudeli all koolitatud lõpetajate kutsepädevus ühtib tegelike karjäärivõimalustega?

Analüüsi tulemusena selget seisukohta, kas EMT mudeli all lõpetaja karjäärivõimalused on muutunud või paranenud, välja ei tulnud. Valdav oli siiski arvamus, et vähemalt praegu ei ole märgata olnud erilisi muutusi tööturul või ametikohtades, kuhu üliõpilased tööle asuvad. Samuti leiti pigem, et EMT tööturul erilist eelist veel ei anna, ehkki peaks.

Üldiselt oldi arvamusel, et tööandjate teadlikkus EMT mudelist ja võrgustiku eesmärkidest on madal ning see on ka takistuseks karjäärivõimaluste suurenemisel. Teisalt selgus, et ka asutused ja õppekavaga seotud inimesed ei tegele EMT eesmärkide ja liikmesuse turundamisega piisavalt, et teadlikkust levitada. Positiivse külje pealt jäadi lootma, et mida rohkem EMT mudeli järgi õpetatud lõpetanuid tööturule siseneb, seda enam kasvab ka tööandjate teadlikkus ning seda suuremaks muutub eelis parema töö leidmisel, sest üliõpilased on valdavalt EMT eesmärkidest teadlikud ja väärtustavad õppe kvaliteeti seda enam. Teisalt leidis ka vastanduvaid arvamusi ning nii leiti mõnel juhul, et Euroopa institutsioonid on EMT võrgustiku eesmärkidest teadlikud, mistõttu on EMT lõpetajal sinna lihtsam tööle saada, samuti et EMT võrgustikku kuulumisest on üliõpilastel kohati kasu olnud välisriikidesse tööle kandideerimisel.

Respondentide vastustest võis aga samas välja lugeda, et lõpetajate väljavaated erialast tööd leida on kõrged võrgustikust sõltumata ning nende omapoolne statistika kinnitab vilistlaste konkurentsivõimet tööturul. Seega ei saa väita, et võrgustiku liikmed ise ootaksid EMT kasutegurina lõpetajate karjäärivõimaluste paranemist.

Samas on teada, et lõpetajate kutsepädevuse ja karjääriväljavaadete uurimine on ka EMT praeguse juhtkonna üks eesmärkidest, seega selles valdkonnas võib tulevikus oodata uusi

tulemusi. Huvitav oleks lisaks veel näiteks teada, kas vilistlastel on lihtsam saada ameti- või palgakõrgendust või kui hinnatuna nad ennast uuel ametikohal ise tunnevad.

Mida on võimalik Tartu ja Tallinna Ülikooli tõlkeõppekavadel teiste ülikoolide tõlkeõppekavadest õppida?

Lähtudes kolmandas peatükis väljatoodud EMT tagasisidest ja soovitudest Tartu ja Tallinna ülikoolide õppekavade kitsaskohtadele ja EMT soovitudest ning võrreldes seda ka Euroopa ülikoolide empiirilise analüüsi kontekstis ja toetudes headele näidetele, kuidas õppekavas on lahendatud ühe või teise pädevuse omandamine, on sellest lähtuvalt võimalik anda nii mõnigi soovitus ka Tartu ja Tallinna ülikoolide tõlkeõppekavade arendamiseks.

EMT ekspertgrupp juhtis tähelepanu tehnoloogilise pädevuse õpetamise nõrkadele külgedele mõlema ülikooli puhul. EMT võrgustikus olevate ülikoolide analüüsist selgus, et EMT ülikoolides pööratakse suurt tähelepanu tehnoloogiliste abivahendite õpetamisele ning nii mõnigi neist arvas, et nende õppekavas võiks sellel veel suurem osakaal olla. Paljudes õppekavades õpetatakse tõlketehnoloogiaid erinevate ainetena, kuid sama hea lahendus on ka tegelikult tõlketehnoloogiate integreerimine erinevatesse ainetesse ja pädevuste omandamistesse. Kindlasti on hea kaasata tõlkeabiprogramme praktilistesse tõlkeainetesse, kuid analüüsist selgus veel huvitavaid lähenemisi erinevate tõlketehnoloogiate õpetamisel, kus näiteks kolme eri projektiga võeti fookusesse nii terminibaaside loomine, tõlketehnoloogia analüüs ja kasutamine ning masintõlkeprogrammide hinnangu andmine. Selline lähenemine mitte ainult ei õpeta erinevaid programme kasutama, vaid annab teadmisi ka nende tugevustest ja puudustest ning arendab kriitilist mõtlemist. Sellist laadi projektid hõlmavad korraga nii tehnoloogilise, temaatilise kui informatsiooni hankimise pädevuse osaoskuste õpetamist.

Analüüsist koorus ka palju huvitavaid näiteid, kuidas õppekavas on edasi antud tõlketeenuse osutamise pädevus: klientidega suhtlemine, meeskonnatöö, eetika, turundus jms.

Paljud ülikoolid õpetavad seda eraldi aienena ning leidis palju huvitavaid praktilisi lahendusi. Nimelt ei peaks esimene praktiline töötamise kogemus olema alati mõnes tõlkebüroos, mis iseenesest samuti tõlketeenuse osutamise pädevusega seotud osaoskusi treenib. Ka õppekava ainetes reaalse töökeskkonna simuleerimine õpetab üliõpilastele iseseisvust, meeskonnatööd ning annab väikese eelaimduse eesootavast töökeskkonnast ning selle kaudu ehk õnnestub mõningaid algaja vigu isegi vältida. Nii on heaks näiteks üliõpilasfirma loomine, kus tuleb

tegeleda klientidega ja ettevõtte juhtimisega või pikemaajalised, vahel ka läbi mitme semestri kestvad grupitööd, mis hõlmavad projektijuhtimist ja tehniliste tekstide tõlkimist, kusjuures simuleeritud läbirääkimiste protsessi on kaasatud ka professionaalid (büroode juhatajad, projektijuhid jms).

Väga oluline komponent pädevuste õpetamisel on tegelikult ka temaatiline pädevus, ehk üliõpilaste uudishimulikkuse arendamine aga ka edasiõppimise ärgitamine ja pideva enesearengu innustamine. See pädevus peaks olema integreeritud eelkõige praktilistesse tõlkeainetesse ning ka tulemustest selgus häid lahendusi, kus näiteks leiti, et oluline on läbi õppekava tegevuste luua mõtlemist ja uudishimulikkust arendav keskkond, ent mitte seda kuidagi üliõpilastele sihikindlalt peale surudes või siis anda üliõpilastele edasi teadmine, et nende küsimused on oodatud, kusjuures keerulisemate probleemide puhul kaasatakse lahenduse leidmiseks erinevaid eksperte. Leidus ka ainulaadseid lähenemisi, kus näiteks rakendatakse teise aasta magistrante, et nii-öelda iga järgmine põlvkond meeskonnaprojektide kaudu oma teadmisi edasi annaks.

4.2. Diskussioon

EMT projekt on kahtlemata üks kõige ambitsioonikamaid algatusi tõlke ja tõlkijate kvaliteedi parandamisel ning ehkki projekti eesmärgid on auahned, tuleb märkida, et võrgustik toimib edukalt, huvi selles osalemise vastu on suur, liikmed on oma staatuse üle uhked ning tunnevad ennast oluliste ja tunnustatutena. Analüüsi tulemusena selgus mitmeid huvitavaid asjaolusid ning ehkki EMT ei ole ilmselt saavutanud veel kõiki oma eesmärke (näiteks tõlkijate parema tasustamise osas), on siiski algatus tõlkijate taseme ja tõlke kvaliteedi tõstmise suunas tehtud.

Mõnevõrra üllatava tulemusena selgus, et ehkki vastajad usuvad, et EMT võrgustikku kuulumine tõstab nende õppekavade mainet ja usaldusväärust tulevaste üliõpilaste silmis, ei pööra ülikoolid tegelikult EMT eesmärkide turundamisele õppekavas eriti palju tähelepanu, mis justkui võiks olla hea viis teistest sama riigi tõlkeõppekavadest eristuda. Teiseks selgus, et vastajad ei usu, et EMT võrgustiku ülikooli lõpetajatel oleksid märkimisväärselt paremad võimalused töö leidmisel või et EMT märk annaks eelise tööturul ning vastustest selgus, et ilmselt on ka tööandjate teadlikkus EMT projektist kohati puudulik. Samal ajal kumas

vastustest arvamus, et see võib tulevikus muutuda, kui rohkem EMT lõpetajaid tööturule siseneb.

Küllaltki ootamatu tulemusena selgus, et ülikoolid on kohati nõus EMT liikmestaatuse nimel tegema märkimisväärsed pingutusi ning aastaid ette valmistuma, õppekavasid arendama ja muutma. Kokkuvõtlikult võib ka öelda, et ülikoolide erinevad lähenemised EMT võrgustikule ja arusaamad EMT hüvedest ja pädevustes osutusi äärmiselt huvitavaks, ning saadud vastused olid väga mitmekülgsed, võttes arvesse, et liikmestaatuse näol peaksid ülikoolid justkui vastama ühesugustele standarditele ja kriteeriumidele. Tegelikult selgus aga, et ülikoolidel on osaliselt väga erinevad lähenemised ja arusaamad EMTst ja tõlkepädevustest.

Sellest lähtuvalt, võttes arvesse Eesti riigi väiksust, ei ole õppekavade arendamine ja muutmine ühesugustele kriteeriumidele vastamiseks ning ainuüksi EMT võrgustikku pürgimise nimel kindlasti põhjendatud. Nii tuleb kindlasti esmalt kaaluda, kas konvergensus on midagi sellist, mida on vaja saavutada. Lähtudes Elisa Calvo (2011) tähelepanekutest kaasneb ühes riigis mitme sarnase mudeli rakendamisega mitmeid ohte. Eelkõige tuleb võtta teadmiseks, et samade pädevuste ja ühesuguste oskuste ja teadmistega tõlkijad tööturul on oodatud seni, kuni püsib nõudlus selliste oskuste ja teadmiste järele, kuid õppekavad peaksid siiski olema valmis tööturul toimuvatele muudatustele vastavalt reageerima ning tõlkijate pädevusi kohandama. Ei ole välistatud, et EMT pädevusmudel mingil ajahetkel enam sellisel kujul ei toimi, kas on see põhjustatud siis näiteks masintõlke ülevõimust või muudest teguritest (Pym 2009a). See ei tähenda aga, et ka tööandjate nõudmistele vastamine peaks olema akadeemiliste asutuste põhieesmärk, vaid seda, et enne mudelil põhineva õppekava rakendamist praktikas tuleks lähtuda Calvo (2011) soovitudest esmalt paigutada õppekava laiemasse konteksti, siinkohal Eesti (aga ka Euroopa Liidu) tõlketurule ning võtta kaalumisele kõikide osapoolte (ka üliõpilaste) nõudmised.

Lähtuvalt Gouadeci (2007) arvamuselt, et tõlkekoolitajate suutmatus kõikide tõlketurul toimuvate arengutega end kursis hoida võib süvendada tõlkeettevõtete arusaama, et tegelik väljaõpe toimub alles tööpostil, tundub kohati paraku, et ka Eestis on tõlkebüroode mõju ebaproportsionaalselt suur. Üsna levinud on arvamus, et tegelik koolitus tõlkebüroode nõudmistele vastamiseks omandatakse ametis kohapeal, tõlkijana töötamisel on määrav kogemus ja magistrikraad on vaid boonuseks. See aga ei ole vastavuses EMT eesmärgiga, mille kohaselt EMT tõlkepädevusmudeli all lõpetaja peaks olema mitmekeelse ja multimeedialise kommunikatsiooni ekspert (Competences 2009).

Siinkohal võib tuua näite, kus Eestis paiknev tõlkebüroo pakub algajatele tõlkijatele võimalust omandada töökogemust nii-öelda jagatud vastutusega, saades tehtud töö eest ka tasu, mis küll märksa väiksem kogunud tõlkijate omast. Tõlkebüroo reklaamib oma projekti ka kui täiendkoolituse omandamise võimalust kogunud tõlkijate ja toimetajate toel ning abi tõlkeabiprogrammide tundmaõppimisel. Tegelikult võib sellest aga välja lugeda justkui ei oleks ülikoolides saadav koolitus „otse“ tööturule sisenemiseks piisav ning seega ohumärk. Selline lähenemine pigem aheldab noore lõpetaja pikka kogemuse omandamise protsessi, saades seni madalamat tasu ja oodates, millal talle piisav tõlkijapädevus omistatakse, mis aga tegelikult peaks olema magistriõppe lõpus saavutatud.

Et selliste arusaamade levimist vältida, ongi õppekavasid vaja arengule ja muutustele vastavalt kohandada, sealjuures mitte unustades töötada tõlkekoolitust saavate üliõpilaste tõlke kvaliteedi tõstmise nimel, pöörates tähelepanu sellele, milliseid oskusi ja pädevusi on parasjagu vaja arendada enam. Sellega jõuame tagasi EMT rahvusvahelise võrgustiku juurde, mis analüüsi tulemustest lähtudes just eelnevalt välja toodut toetab: aitab tõlkealal toimuvate arengutega kursis olla, soodustab ülikoolidel õppekava arendamist ning sunnib pidevalt õppekava viimistlema, et kõrget kvaliteeti säilitada.

EMT mudeli puudujäägiks on siiski ilmselt pisut vähene tähelepanu tehnoloogilise pädevuse arendamisele, seega tuleks konkreetse õppekava arendamisel enam arvestada erinevate tõlketehnoloogiate õpetamisega, sest on ilmselt vältimatu, et tulevikus hakkab tõlkija rohkem kokku puutuma tehnoloogiliselt väga spetsiifilise tõlkimisega või toimetamisega ning tööturul nõudmistega osata erinevaid tehnoloogiaid kasutada.

Sellegipoolest on kokkuvõttes tegu väga põhjaliku ja detailse lähenemisega tõlkepädevustele, mida on hea järgida nii õppekava juhtidel kui ka üliõpilastel endil. Pädevuste näol ei ole tegu millegi abstraktsega, vaid pigem kutselise lähenemisega, mis tõlkemagistri puhul on õige lähenemine (Calvo 2011). Positiivset mõju näitab ka see, et EMT võrgustikku kuulumist ja EMT pädevuste omandamist väärtustavad nii õppekavade arendamisega tegelevad inimesed kui tõlkekoolitust saavad üliõpilased.

EMT pädevuste õpetamist ja arendamist õppekavas järgida on otstarbekas, kui õppekavadel on ka edaspidi plaan võrgustikku kandideerida. Siinkohal oleks Tartu Ülikooli tõlkeõppekava kirjaliku ja suulise tõlke suundade eraldamine eraldi õppekavade puhul soovitatav või siis tagada EMT tõlkepädevuste omandamine mõlemal suunal. Kindlasti tuleb oluliseks pidada õppekavade raames tõlketehnoloogiate õpetamist ning sellealaseid oskusi ja omandatud

teadmisi peaks integreerima ka teistesse tõlkeainetesse, mitte ainult õpetades tarkvarasid kasutama, vaid neisse ka kriitiliselt suhtuma, teadma nende tugevusi ja nõrkusi.

Senisest enam on soovitatav pöörata tähelepanu ka tõlketeenuse osutamise pädevusele, mida ka analüüsist lähtuvalt peetakse väga oluliseks. Sellel võiks olla õppekavas praktiline väljund ning võiks näiteks imiteerida tõlkebüroo tööd ning miks mitte kaasata selleks mõlemaid magistrikursusi, kus vanem kursus võiks tegeleda projektijuhtimise ja toimetamise ning noorem kursus terminitöö ja tõlkimisega. On hea meel tõdeda, et Tartu Ülikoolis on teatud muudatusi õppekavas juba tehtud ja õppekava arendamine töös ning ka Tallinna Ülikool on õppekava arendamisel teatud kitsaskohad luubi alla võtnud.

Antud töö põhjal ei saa ilmselt veel järeldada, millised on EMT projekti laiemad mõjud või kui lähedal ollakse kõikide eesmärkide saavutamisele, sest valim on suhteliselt väike ning seetõttu ei ole siinsed tulemused kindlasti lõplikud või ümberlückamatud. Samuti ei saa tulemuste põhjal väita, kas EMT eesmärk – tõlke kvaliteedi paranemine Euroopas on juba täidetud või mitte.

Edaspidi oleks huvitav uurimisteema juurde tagasi pöörduda näiteks viie aasta pärast, kui projekt on töös olnud juba üle kümne aasta. Siis võiks küsitleda ka Euroopa Liidu institutsioone, kes suurel hulgal EMT pädevusmudeli all lõpetanud ilmselt tööle võtavad ning uurida, kas on märgata muutusi tõlke kvaliteedi paranemise suunas. Miks ka mitte võrrelda üliõpilasi, kes on oma koolituse lõpus ja õppinud EMT võrgustiku ülikoolis üliõpilastega teistest ülikoolidest, sealjuures võiks näiteks kasutada uurimisviisidena vaatlust ja valjusti mõtlemist.

Kokkuvõte

Magistritöö uuris lähemalt Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke peadirektoraadi algatatud Euroopa Tõlkemagistri projekti, mille eesmärgiks on ühtlustada tõlkekoolitust pakkuvate kõrgkoolide taset ning seeläbi tõsta tõlkijate ja tõlke kvaliteeti terves Euroopas. EMT projekt koondab erinevate ülikoolide tõlkeõppekavasid, kus lähtutakse tõlkeüliõpilaste koolitamisel kindlast EMT pädevusmudelist. Töö eesmärgiks oli teada saada, kuidas hindavad võrgustikus osalevad ülikoolid EMT projekti kogemust, millist kasu sellest endile ja tõlkeüliõpilastele näevad ning kuidas on EMT pädevused õppekavadesse rakendatud. Samuti oli autori eesmärgika tuua analüüsist välja häid näiteid Tartu ja Tallinna ülikoolide õppekavade arenduseks. Töö teooriaosa andis ülevaate EMT projekti algusest, väljatöötamise põhjustest, tõlkijatele ja tõlkekoolitajatele koostatud pädevusmudelitest, mida võrreldi asjakohase kirjandusega ja tõlkeuuringute kontekstis. Tööst ei puudu ka kriitiline vaatenurk projektile ja tõlkijate pädevusmodelile.

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks koostas autor avatud küsimustega küsimustiku, mis saadeti EMT võrgustikus vähemalt viis aastat osalenud ülikoolide tõlkeõppekava juhtidele või õppekavaga seotud inimestele. Vastuseid laekus 11 ülikoolilt Euroopa erinevatest riikidest. Tulemuste tõlgendamisel rakendati kirjeldavat ja vertikaalanalüüsi.

Analüüsi tulemusena selgus, et ülikoolid hindavad võrgustikus osalemise võimalust kõrgelt ning peavad projekti kasulikuks eelkõige kontaktide loomise seisukohast, aga leiavad ka, et osalus kannustab õppekava kvaliteeti arendama ja aitab püsida kursis arengutega tõlkealal. Samuti peetakse osalust projektis mainekaks ja prestiižseks, mis aitab püsida nähtaval nii riigisisesele kui Euroopas tervikuna. Ehkki vastustest tulenes, et võrgustik toimib üpris hästi, tehti siiski ettepanekuid lihtsustada kandideerimisprotsessi ning arendada senisest enam võrgustikus osalevate üliõpilaste omavahelist suhtlust ja kogemuste vahetamist, samuti uurida põhjalikumalt vilistlaste edasise ametialase käekäigu kohta.

Uuringu tulemusena selgus ka, et ehkki pooled ülikoolid ei ole enne EMT võrgustikku vastuvõtmist pidanud vajalikuks suuri muudatusi õppekavas teha, on teiste ülikoolide puhul pingutused EMT standarditele vastamiseks olnud suured ning õppekavasid on arendatud näiteks uute ainete lisamise näol, kohustusliku praktika osas või on täiendatud õpieesmärke ja pööratud mõnede pädevuste täitmisele õppekavas enam tähelepanu.

Selget seisukohta, kas EMT õppekaval lõpetanud tõlkijate väljavaated töö leidmisel on muutunud või kas EMT võiks anda eelise tööturul, uurimuse tulemusena ei selgunud. Tööandjate teadlikkust EMT eesmärkidest peetakse üldiselt suhteliselt madalaks. Vastajad ei leidnud, et vilistlaste tööhõivealases statistikas oleks EMT võrgustikuga liitumise ajast toimunud erilisi muudatusi. Sellegipoolest arvati, et EMT liikmestaatusest võib olla abi Euroopa institutsioonidesse ja välismaale tööle kandideerimisel.

Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli tõlkeõppekavadel ei ole eelmistel kordadel kandideerides positiivset vastust senini õnnestunud saada ning seega nad ei kuulu EMT võrgustikku. Saadud tagasisidest selgus, et muuhulgas on põhjuseks kehvad võimalused erinevate tõlketehnoloogiate õppimiseks, korrapäratu vilistlasinfo kogumine ning Tartu puhul ka tõlketeenuse osutamisega seotud pädevuse vähenemine kaetud õppekavas, samas kui Tallinna õppekavas on pädevuste õpetamine EMT hindajate arvates tagatud. Lähtudes võrgustikus osalevate ülikoolidega seotud respondentide antud vastustest, kuidas õppekavas EMT pädevuste täitmisele tähelepanu pööratakse, leidis autor, et ka siinseid õppekavasid arendades võiks veelgi enam tähelepanu pöörata tehnoloogilise pädevuse õpetamisele ja erinevate ressursside kättesaadavusele, kuid mõelda ka sellele, kuidas integreerida tõlketehnoloogiaid erinevate ainete ja pädevuste õpetamisel, treenides üliõpilastes samaaegselt ka kriitilist mõtlemist.

Ka leidsid häid näiteid tõlketeenuse osutamise pädevuse õpetamisest, millele võiks ideaalis olla pühendatud eraldi aine, kuid huvitav praktiline väljund antud pädevuse õpetamiseks on ka üliõpilasfirma või tõlkebüroo töö imitatsioon. Õppekavas võiks olulisel kohal olla ka õpikeskkonna loomine, mis arendab mõtlemist ja uudishimulikkust ning väärtustab üliõpilaste küsimusi ja mõtteid, aidates seega kaasa temaatilise pädevuse omandamisele. Samamoodi võiks anda vanematele kursustele võimaluse oma teadmisi noorematele edasi anda.

Lähtuvalt teoreetilisest taustast ja uuringu tulemustest ilmnes, et õppekava arendus peaks olema järjepidev ning lähtuma kõigi kolme osapoole: akadeemilise asutuse, tööandjate ja üliõpilaste seisukohtadest. Uuringust selgus, et EMT võrgustik pakub õppekava tõlkekoolitajatele tuge õppekavade arendamisel ning aitab tõlkeala arengutega kursis püsida. Ehkki EMT tõlkijapädevusmudel ei ole põhistatud empiirilisele analüüsile, on see siiski põhjalikult ja detailselt koostatud ning seeläbi heaks eeskujuks õppekavade arendamisel, aga ka tõlkeüliõpilastele endile oma arengu jälgimiseks.

Magistritöö annab kõigest esialgse hinnangu EMT võrgustiku senisele toimimisele ja kasuteguritele, kuid on loodetavasti heaks aluseks edaspidistele aruteludele ja uurimustele. Tulevikus võiks uurida lähemalt näiteks EMT ülikoolide tõlkeõppekavade vilistlaste tööhõivet ja omandatud tõlkijapädevusi, saamaks teada, kuidas kajastuvad tõlkijate oskused ja pädevused tekstide tõlkimisel.

Summary

The aim of the master's thesis is to take a closer look on the European Master's in Translation project, which was initiated by the Directorate-General for Translation of the European Commission. The purpose of the project has been the convergence of universities teaching translation and it aims to enhance the quality of translation and translators in the whole of Europe. The EMT project connects the different programmes of universities, where the teaching is delivered according to the EMT translation competences model. More specifically, the thesis aims to get a better understanding of how the universities in this project perceive the experience themselves, in what sense has the membership been useful for them and for the students studying translation at the institutions and how they have applied the EMT competence model within their programmes. In addition, the purpose was to bring out good examples from the analysis for curriculum development. for translation programmes at the University of Tartu and Tallinn University.

The theoretical part of this thesis gives an overview of the EMT project, the reasons behind the initiation of the project, the competence models devised for translators as well as for translation trainers, which has been compared to relevant literature and in the context of translation studies. The critique that the EMT and its model of translator competences has received is also shortly analysed.

In order to find answers to the research questions, the author devised a questionnaire that was sent to the programme managers or people involved with curriculum development of these universities that had been part of the project for at least five years. Altogether, there were 11 answers received from different European countries. The results were interpreted by using cross-case analysis and description of the respondents' answers.

The results of the analysis showed that universities value the opportunity of being part of the network highly and consider it to be useful from the perspective of being able to make new contacts - networking, but also find that it constantly urges to develop the quality of the programme and helps to be aware of developments in translation (studies). The membership is also perceived as being reputable and prestigious, which helps to be visible within the country (and in university) as well as in Europe. Even though it was found that the network is functioning quite well, there were some propositions to simplify the application process and

develop the communication and networking of students in the project more, also, to look into the career perspectives of EMT graduates more.

It was also found that even though half of the respondents have not had to make any large changes to their curricula before being accepted to EMT, the other half of the universities have made significant efforts in order to qualify for EMT standards and the curricula have been developed by adding new courses, implementing a compulsory internship or renewing study objectives and paying more attention to some of the competences within the curricula.

No clear viewpoint as to whether the students graduating under EMT project have better prospective in finding a job did not become apparent from the responses. It seemed that the respondents saw the awareness of future employers as being relatively low. The respondents did not find any particular changes in where their students take up work after graduation. Even though, it was thought that EMT membership may be of help in applying to European Union institutions and abroad.

The University of Tartu and Tallinn University have not managed to become members of EMT during previous application rounds and are, therefore, not part of EMT. Having analysed the feedback received from academic assessors of EMT, it was seen that the negative answer was influenced by the poor means for teaching translation technologies, irregular collecting of graduate information and in the case of Tartu, not enough attention paid within the curriculum for translation service provision competence, whereas for Tallinn, it was marked that teaching of competences had been covered within the curriculum. By reference to the answers given by respondents, on how the competences have been covered in the programme, the author found that when developing the curricula, there might be more attention paid to teaching of the technological competence and availability of different resources, but also to consider integrating translation technologies more into the teaching of different subjects and competences, at the same time, training the critical thinking in students.

There were also some interesting examples discovered from the analysis of the responses on ways how translation service provision can be taught. This competence could ideally have a separate course in the programme, but an interesting practical output might also be a student company or an imitation of a translation bureau. It was also found that creating a study environment that develops creative thinking and curiosity and values student questions and ideas, by helping to acquire the thematic competence should be considered essential in

curriculum development. Likewise, a creative way to implement this would be to give an opportunity for the senior classes to pass on their knowledge to co-students from earlier year.

Proceeding from theoretical background and results of the analysis, it becomes apparent that curriculum development should be persistent and should take into account the viewpoints of all three parties: academic institution, employers and students. It was concluded that EMT network offers a certain support for translation trainers in developing curricula and helps to be aware of developments in translation. Even though the EMT translator competence model is not based on empirical analysis, it is still a very thorough and detailed competence model and therefore, a good example for developing curricula, but also for translation students to monitor their own development.

This master's thesis gives a preliminary assessment on the performance of the EMT network and efficiency, but is hopefully a good basis for future discussions and research.

In the future, it may be useful to further analyse and study the graduate employability statistics and the competences they should have acquired, in order to find out how have these competences been implemented in the actual text translation.

Kirjandus

- AGORA kodulehekülg, URL (kasutatud 03.03.2015) <https://www.academic-projects.eu/agora/Pages/Outcomes.aspx>
- Calvo, E. (2011). Translation and/or translator skills as organising principles for curriculum development practice. *The journal of Specialised Translation* 16, 5-25. URL (kasutatud 19.03.2015) www.jostrans.org/issue16/art_calvo.pdf
- EMT expert group. (2009). Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. URL (kasutatud 20.03.2015) http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf
- EMT network. (2014a). Feedback from the academic assessors. Tallinn University
- EMT network (2014b). Feedback from the academic assessors. University of Tartu
- EMT networki kodulehekülg. (2015). URL (kasutatud 20.03.2015) http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/network/index_en.htm
- Euroopa Komisjon. Keeleoskus kui töövahend. (2010). Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus. DOI:10.2782/21344
- European Master's in Translation Network. (2010). Annual Report 2010. URL (kasutatud 20.03.2015) http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_annual_report2010_en.pdf
- European Master's in Translation Network. (2011). Annual Report 2011. URL (kasutatud 19.03.2015) http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_annual_report2011_en.pdf
- European Master's in Translation Network. (2012). Annual Report 2012. URL (kasutatud 20.03.2015) http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_annual_report_2012_en.pdf
- European Master's in Translation Network. (2013). Annual Report 2013. URL (kasutatud 20.03.2015) http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_annual_report_2013_en.pdf
- European Master's in Translation Network. (2014). Annual Report 2014. URL (kasutatud 06.05.2015) http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_annual_report_2014_en.pdf
- European Masters in Translation kodulehekülg. (2015). URL (kasutatud 20.03.2015) http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/index_en.html
- Gouadec, D. (2007). *Translation as a profession*. (Benjamins Translation Library, vol. 73). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins

- Kearns, J. (2006). „Curriculum Renewal in Translator Training: vocational challenges in academic environments with reference to needs and situation analysis and skills transferability from the contemporary experience of Polish translator training culture“. Doktoriväitekiri. Dublin city University. URL (kasutatud 20.03.2015) doras.dcu.ie/17625/1/John_Kearns_20121129165721.pdf
- Kelly, D. (2002). Un modelo de competencia traductora: bases para el diseño curricular. Puentes, 1, 9-20. URL (kasutatud 20.03.2015) <http://www.ugr.es/~greti/puentes/puentes1/02%20Kelly.pdf>
- Kelly, D. (2008). Training the Trainers: Towards a Description of Translator Trainer Competence and Training Needs Analysis. *TTR : traduction, terminologie, rédaction*, 21, lk 99-125. DOI: 10.7202/029688ar
- Lörscher, W. (1991). *Translation performance, translation process, and translation strategies: a psycholinguistic investigation*. Tübingen: Narr
- Masso, A. Taur, T. (2010). *Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid*. Loengukonspekt. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut
- Montalt Ressurreccio, V., Ezpeleta Piorno, P., Garcia Izquierdo, I. (2008). The Acquisition of Translation Competence through Textual Genre. *Translation Journal*, 12. URL (kasutatud 20.03.2015) <http://www.gentt.uji.es/Publicacions/TJ-MontaltEzpeletaGarcia.pdf>
- Morón Martín, M. (2009). *Percepciones sobre las aportaciones de la movilidad a la formación de traductores: la experiencia del programa LAE (Lenguas Aplicadas Europa)*. Doktoriväitekiri. Universidad de Granada, Facultad de Traducción e Interpretación. URL (kasutatud 20.03.2015) digibug.ugr.es/bitstream/10481/3496/1/18608620.pdf
- Notice on the EMT trademark. (2012). URL (kasutatud 15.05.2015) http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_logo_trademark_en.pdf
- OPTIMALE kodulehekül. URL (kasutatud 27.03.2015) <http://www.translatortraining.eu/2013-01-24-16-55-06>
- Pym, A. (2003). Redefining Translation Competence in an Electronic Age. *Meta* 48: 4, 481-497. URL (kasutatud 20.03.2015) www.erudit.org/revue/meta/2003/v/n4/008533ar.html
- Pym, Anthony. (2009a). Translator Training. Pre-print text written for the Oxford Companion to Translation Studies. URL (kasutatud 19.03.2015) http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/training/2009_translator_training.pdf
- Pym, Anthony. (2009b). European Masters in Translation – possible contributions from research. Presentation to the first meeting of the EMT, December 2009. URL (kasutatud 19.03.2015) http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/training/2009_EMT.pdf
- Pym, Anthony (2012). Translation skill-sets in a machine-translation age. Intercultural Study Group. Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, Spain. URL (kasutatud 20.03.2015) <http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/training/training.html>
- Saar, T. (2013). Eesti tõlkebüroode ja tõlkijate koolitajate hinnangud Eesti tõlkijakoolituse tulemuslikkusele ja kvaliteedile. Magistritöö. Tallinna Ülikool, germaani-romaani keelte ja kultuuride instituut.

Schäffner, C. (2000). Running before Walking? Designing a Translation Programme at Undergraduate Level. Christina Schäffner & Beverly Adab (Toim.), *Developing Translation Competence*. (lk 143-156). Amsterdam: John Benjamins.

Schäffner, C. ja B. Adab (2000). Developing Translation Competence: Introduction. Christina Schäffner & Beverly Adab (Toim.) *Developing Translation Competence*. (lk 7-16) Amsterdam: John Benjamins.

The EMT Translator Trainer Profile. Competences of the trainer in translation. (2013). URL (kasutatud 20.03.2015)
http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/index_en.html

Lisa 1. Euroopa tõlkemagistri võrgustikus osalevate ülikoolide küsimustik

European Master`s in Translation: Experience of universities

Dear respondent,

Thank you for taking time to answer the questionnaire on European Master`s in Translation programme.

The aim of this questionnaire is to develop an understanding about how the universities perceive the programme of European Master`s in Translation and to analyze the process of applying competences to individual programmes.

Please answer the questions as thoroughly as possible. The questionnaire takes about 30 minutes.

Your answers are anonymous, no answer will be connected to a specific university.

If you have any inquiries about any of the questions, please contact me:

* Name of the University:

Part I - EMT experience

* What are the main benefits of being part of EMT?

* Could you describe shortly if there were any hindrances/stumbling blocks in applying for the EMT?

* Did you have to apply any of the following changes in your programme before being accepted to EMT?

- New admission requirements
- New or modified courses, new ways of teaching/training
- Learning outcomes have been modified
- New teaching staff
- New tools, technology (CAT etc)
- Changes in internship duration/completion
- Changes in final examination/thesis writing
- Implementing suggestions made by the EMT committee/experts
- No changes at all

If you answered `yes` to any of the previous options, please explain the change in more detail.

* Do you think anything about the EMT could be improved? Please be specific.

Part II - Students

* Are your current students aware of the EMT programme and its purposes and do they appreciate it?

* Do you think being part of EMT increases the reliability of your programme in regards to future applicants?

- * Do you use the EMT programme and its parts (e.g. the logo) towards promoting your curriculum to future applicants? How?
- * Are future employers aware of the school being part of the EMT programme? Does it give an advantage on the job market after graduating?
- * Have there been any changes in where students take up employment after joining EMT?

Part III – Competences

- * Is a (two-)year Master programme enough for the acquisition of all the competences prescribed by EMT?
- * How do you verify the language competence of the students (both in language A and B)? Do they receive additional language (learning) courses?
- * How do students learn to proof-read and edit translations? Do they also analyse texts in depth in terms of structure, cultural connotations, tone, etc?
- * What kind of technology and tools are taught in your programme? Do you teach students to find and use different databases, corpora, term bases etc? How?
- * How do you train students in terms of marketing, negotiational abilities and legal matters? Does it also incorporate teaching responsibility, ethics and independence?
- * How do students learn intercultural communication? Do they learn to justify their translation choices and identify problems?
- * How do you shape the "learning to learn" mindset in your students? Do you somehow enforce the importance of perpetual learning and curiosity?
- * What are the main aspects from the list of competences that are considered essential in your programme?
- * What are the aspects from the list of competences that your programme should pay more attention to/develop even more?

Part IV - General questions

- * How many years has translation been taught on Master level at your university (How long has the programme run for)?
- * How many students are currently enrolled in your translation programme?
- * How many lecturers are teaching at the translation programme?

Lisa 2. EMT logo (registreeritud kaubamärk)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kadi Kõllamets

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

**EUROOPA TÕLKEMAGISTRI VÕRGUSTIK JA LIIKMESÜLIKOOOLIDE
TÕLKIJAKOOLITUSE ANALÜÜS,**

mille juhendaja on Terje Loogus (PhD),

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 18.05.2015